

Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

*Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις
στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*

Πρακτικά ≡ Proceedings

5th European Congress of Modern Greek Studies
of the European Society of Modern Greek Studies
Thessaloniki, 2-5 October 2014

*Continuities, Discontinuities, Ruptures
in the Greek World (1204-2014):
Economy, Society, History, Literature*

Τόμος Ε΄

Επιμέλεια:
Κωνσταντίνος Α. Δημάδης

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
Αθήνα 2015

Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις
στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία

Continuities, Discontinuities, Ruptures
in the Greek World (1204-2014):
Economy, Society, History, Literature

Τόμος Ε΄

Την ευθύνη της έκδοσης έχει το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΕΝΣ
E-mail: *dimadis@zedat.fu-berlin.de*

ISBN (vol.) 978-618-81771-2-3

ISBN (set) 978-618-81771-3-0

Σελιδοποίηση - τυπογραφική φροντίδα:
Jorge Lemus Pérez (*lemus777@gmail.com*)

Copyright © 2015:

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών (ΕΕΝΣ)

European Society of Modern Greek Studies

www.eens.org

Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

Π ρ α κ τ ι κ ά

**Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις
στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία**

Τόμος Ε΄

Ε π ι μ έ λ ε ι α:

Κωνσταντίνος Α. Δημάδης

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
Αθήνα 2015

5th European Congress of Modern Greek Studies,
Thessaloniki, 2-5 October 2014

P r o c e e d i n g s

***Continuities, Discontinuities, Ruptures
in the Greek World (1204-2014):
Economy, Society, History, Literature***

Vol. 5

Edited by
Konstantinos A. Dimadis

European Society of Modern Greek Studies
Athens 2015

Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών (ΕΕΝΣ)
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

***Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία***

Το Συνέδριο διοργανώθηκε
από την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
σε συνεργασία
με τα Τμήματα Φιλολογίας και Ιστορίας και Αρχαιολογίας
της Φιλοσοφικής Σχολής
του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,
με τα Τμήματα
Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών και
Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης
του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, και
με τη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών
του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος

Με την ευγενική υποστήριξη
ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

With the kind support of
THE J. F. COSTOPOULOS FOUNDATION

Οργανωτική επιτροπή
του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών

Πρόεδρος:

Κωνσταντίνος Α. Δημάδης (Πρόεδρος της ΕΕΝΣ)

Συντονιστής:

Δημήτρης Σταματόπουλος (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Μέλη:

Τάσος Α. Καπλάνης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Γεωργία Φαρίνου – Μαλαματάρη (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Τεχνική γραμματεία:

Πάυλος Βασιλειάδης

Εύα Παπαευθυμίου

Επιστημονική επιτροπή
του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών

Πρόεδρος και συντονιστής:

Konstantinos A. Dimadis (Freie Universität Berlin)

Μέλη:

Γιώργος Αγγελόπουλος (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Χάρης Αθανασιάδης (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

Vangelis Calotychos (Columbia University)

Hagen Fleischer (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

David Holton (University of Cambridge)

Νίκος Θεοτοκάς (Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Τάσος Α. Καπλάνης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Γεώργιος Δ. Κοντογιώργης (Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Marc D. Lauxtermann (University of Oxford)

Francisco Morcillo Ibañez (Albacete, Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas)

Moschos Morfakidis Filactos (Universidad de Granada / Centro de Estudios Bizantinos, Neogriegos y Chipriotas)

Maria Oikonomou – Meurer (Universität Wien)

Γιώργος Π. Πεφάνης (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

Walter Puchner (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

Δημήτρης Σταματόπουλος (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Ερασμία – Λουίζα Σταυροπούλου (Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών)

Dimitris Tziovas (University of Birmingham)

Henri Tonnet (Université de Paris IV-Sorbonne)

Άλκης Χαραλαμπίδης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Karen Van Dyck (Columbia University)

**Το πρόγραμμα του Συνεδρίου
είναι αναρτημένο στον ιστότοπο της EENS
www.eens.org**

Διοικητικό Συμβούλιο της EENS (2010-2014)

Konstantinos A. Dimadis, Γερμανία (Πρόεδρος)
Marjolijne C. Janssen, Ηνωμένο Βασίλειο (Αντιπρόεδρος)
Javier Alonso Aldama, Ισπανία (Γραμματέας)
Anna Chikovani, Γεωργία (Ταμίας)
Tudor Dinu, Ρουμανία (Μέλος)

Αναπληρωματικά μέλη:
Stéphane Sawas, Γαλλία
Anna Maria Zimbone, Ιταλία

Διοικητικό Συμβούλιο της EENS (2014 -)

Konstantinos A. Dimadis, Γερμανία (Πρόεδρος)
Vassilios Sabatakakis, Σουηδία (Αντιπρόεδρος)
Tudor Dinu, Ρουμανία (Γραμματέας)
Alceste Sofou, Γαλλία (Ταμίας)
Moschos Morfakidis – Filactós, Ισπανία (Μέλος)

Αναπληρωματικά μέλη:
Anastasia Danaé Lazaridis, Ελβετία
Ana Chikovani, Γεωργία
Tatiana Markaki, Ολλανδία

Τόμος Ε΄

Θεματική ενότητα

9. Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις
 - 9.1. Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις & διαμόρφωση του «εθνικού χαρακτήρα» στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»
 - 9.2. Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (Βενετοκρατία και οθωμανική κυριαρχία)
 - 9.3. Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (20ός αι.)
 - 9.4. Φιλέλληνες, Λόγιοι & Κοινότητες της διασποράς
 - 9.5. Πολιτισμική πολιτική, οπτική κουλτούρα και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις
 - 9.6. Πολιτισμική πολιτική και χρήσεις της αρχαιολογίας και της παράδοσης στην Τέχνη
 - 9.7. Λαϊκή παράδοση και λαογραφικές προσεγγίσεις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Ε΄ ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

9. Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις

9.1. Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις & διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»

Άννα Ταμπάκη: Εισαγωγή – Παρουσίαση των στόχων της έρευνας και των πρώτων πορισμάτων της	29
Κυριακή Αθανασιάδου: Εικόνες της <i>Μήδειας</i> και η κατασκευή του γυναικείου φύλου στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα	51
Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου, Αικατερίνη Διακουμοπούλου – Ζαραμπούκα: Διαπολιτισμική πρόσληψη της δραματουργίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: Μια πρώτη προσέγγιση	65
Ευριπίδης Γαραντούδης: Η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής μετρικής τον 19ο αιώνα: μετρική θεωρία και ποιητική πράξη	85
Μαρία Σπυριδοπούλου: Ο Εμίλ Ζολά μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο των δύο τελευταίων δεκαετιών του 19ου αιώνα: μια πρώτη προσέγγιση	95
Αγγελική Σπυροπούλου: Ελληνοαγγλικές λογοτεχνικές συναντήσεις του 19ου αι.- πρόσληψη και διαπολιτισμικότητα	115
Κατερίνα Καρακάση: Η <i>αρχαία δημοτική ποίηση</i> και τα <i>ωραία προϊόντα του γερμανικού Παρνασσού</i> . Σημειώσεις για την πρόσληψη του γερμανικού Ρομαντισμού στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα	133
Άλκηστη Σοφού: Ο <i>Θεατής της Ανατολής (Le Spectateur de l’Orient)</i> διαλέγεται με την Ευρώπη. Οι διακυμάνσεις μιας «εθνικής αφήγησης»	151
Αύρα Ξεπαπαδάκου, Αλέξανδρος Χαρκιολάκης: Το λυρικό θέατρο και η μουσική σαλονιού στον ελληνόφωνο περιοδικό Τύπο του 19ου αιώνα	159

9.2. Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (Βενετοκρατία και οθωμανική κυριαρχία)

Ελένη Τσουραπά: Il buon governo: σχεδιάζοντας το σύστημα διακυβέρνησης στην ελληνοβενετική Ανατολή. Το παράδειγμα της Κρήτης (13ος-17ος αι.)	171
Ρομίνια Τσακίρη: Consistency and rupture in punishments in Crete under the Venetian rule (13th – 17th century)	185
Tatiana Markaki: Cultural transfers and social ruptures in Venetian Crete: dowries of distinguished <i>cittadini</i> in seventeenth-century Candia	207
Ουρανία Καραγιάννη: Η οικογένεια Λοράντου και η διαδρομή της από τον Χάνδακα στη Βενετία: μια περίπτωση διαπολιτισμικής τεκμηρίωσης του οικογενειακού και υλικού τους βίου (17ος αιώνας)	221
Χρήστος Αποστολόπουλος: Τα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας στην Κύπρο: Αρχαιακά τεκμήρια για την παρουσία, τη δράση και το θάνατο του Ιάκωβου Διασορηνού	239
Γιώργος Νικολάου: Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στον ελληνικό κόσμο κατά τα νεότερα χρόνια: η περίπτωση της Πελοποννήσου (1685-1715)	253
Pedro Bádenas: Πειρατές και δούλοι ή αιχμάλωτοι. Οι Έλληνες και η θάλασσα στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας	273

9.3. Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (20ός αι.)

Αλεξία Αλτουβά: Έλληνες ηθοποιοί στο Παρίσι σε αναζήτηση της δραματικής τέχνης: Σημεία επίδρασης στην ελληνική υποκριτική την περίοδο από τα τέλη του 19ου αιώνα ως τις αρχές του 20ού	285
Julien Calvié: La représentation des Grecs dans l'œuvre de l'helléniste français Louis Roussel (1881-1971): la thématique de la continuité	303
Μαριλένα Κουζίνη: «Γιατί όχι το Βυζάντιο;». Η θέση του ως συνεχιστή του ελληνικού πνεύματος στη συνείδηση των γάλλων λογίων επισκεπτών της Ελλάδας στα μέσα του 20ού αιώνα	321

Μαρίνα Κοκκινίδου: Πολιτισμοί σε επαφή στην Ελλάδα του μεταπολέμου: Η περίπτωση του περιοδικού <i>Αγγλοελληνική Επιθεώρηση</i> (1945-1955)	339
---	-----

9.4. Φιλέλληνες, Λόγιοι & Κοινότητες της διασποράς

Λίλια Διαμαντοπούλου: Ο Φιλέλληνας Carl Jakob Iken (1789-1841) και ο ρόλος του στις Νεοελληνικές Σπουδές	359
Ιωάννα Σπηλιοπούλου: Το ταξίδι του Ειρηναίου Θειρσίου στην Ελλάδα (1831-1832) μέσα από την αλληλογραφία του με τη γυναίκα του ως πηγή μαρτυρίας για τις ιδεολογικές διενέξεις αναφορικά με τις ρίζες του ελληνικού πολιτισμού	377
Konstantinos Tsivos: Οι πολιτικοί πρόσφυγες στην Τσεχοσλοβακία. Από τη μια ρήξη στην άλλη	397
Ρεγγίνα Κασιμάτη: Bona και το Africo. Η διαφιλονικούμενη παράδοση δύο κοινοτήτων του ιταλικού νότου για την πατρότητα ενός τοπικού Αγίου, και οι κεκαλυμμένες εδαφικές διεκδικήσεις	417
Νικόλαος Σιώκης: Η παροικία των Κλεισουριέων στο Ζέμουν (Σεμλίνο). Αμφίδρομες σχέσεις με τον γενέθλιο τόπο	425
Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη: Συνέχειες και ασυνέχειες στην πολιτισμική ιστορία μιας ελληνικής κοινότητας στη διασπορά: η περίπτωση της κοινότητας στο Σουλινά (Ρουμανία) με βάση τα γλυπτά μνημεία	449

9.5. Πολιτισμική πολιτική, οπτική κουλτούρα και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις

Βασιλική Σαρακατσιάνου: Η Αναγιγνώσκουσα στη νεοελληνική τέχνη: θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση των γυναικών στην καμπή του 19ου προς τον 20ό αιώνα	481
Στεριανή Τσιντζιλώνη: Χορευτικά σώματα και Ιστορία: αναλύοντας τρεις στιγμές από την ιστορία του χορού και της Ελλάδας	507
Christina Michael: Η χρήση της πολιτισμικής και μουσικής συνέχειας στη διάλεξη του Μάνου Χατζιδάκι για το ρεμπέτικο	523

Πολίνα Ταμπακάκη: Εξετάζοντας τον μύθο και τη μυθολογία της γενιάς του '30: η ανακάλυψη του ρεμπέτικου από τον Μάνο Χατζιδάκι και ο Γιώργος Σεφέρης	533
Νικόλαος Μάμαλης: Η μουσική πρόσληψη της <i>Ορέστειας</i> του 1903 στο Βασιλικό Θέατρο	553
Alexandros Charkiolakis: Το Ωδείο Αθηνών ως καθοριστικός φορέας πολιτισμικής διαμόρφωσης	571
Άννα-Μαρία Ρεντζεπέρη – Τσώνου: Η μελοποίηση του ύμνου της Κασσιανής <i>Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή</i> από Έλληνες συνθέτες του 19ου και του 20ού αιώνα ..	581
Maria Athanassiou: Modern Greek Poetry set to music: a cultural diplomat?	597
Παρασκευάς Γ. Μουρατίδης: Εικόνες των «Συμμάχων»: Τα εθνικά θέματα και το αντιδυτικό πνεύμα στις δημοφιλείς πολιτικές κωμωδίες του παλιού ελληνικού κινηματογράφου (1946-1974)	623
Χρήστος Δερμεντζόπουλος: Place, memory and tradition in contemporary Greek cinema just before the crisis	645
María Eugenia De la Nuez Pérez: L'image de la Grèce et du Japon dans les premières expositions universelles (1851-1910): changement ou continuité?	653
Evi Baniotopoulou, Efthymia Lydia Roupakia, Eleni Sideri: Locating Belonging, Refiguring Space: Mediterranean crossings and the 4th Thessaloniki Biennale of Contemporary art	667
Vera Mystaka: Continuities and dis-continuities in the work of Jannis Kounellis	679
Ελένη Καρασαββίδου: Από το Όλνερμάστον στον Μαραθώνα: 50 χρόνια από την δολοφονία του Γρ. Λαμπράκη ή η πολιτική ως πολιτιστική πρόταση	699

9.6. Πολιτισμική πολιτική και χρήσεις της αρχαιολογίας και της παράδοσης στην τέχνη

Καλλιόπη Παυλή: Το κόστος της «καταγωγής»	727
Κατερίνα Τζάμου: Βασίλειος Κουρεμένος και ταφική αρχιτεκτονική: Τα όρια και οι υπερβάσεις του νεοκλασικισμού ..	745
Βασιλική Χρυσοβιτσάνου: Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης: Η Κυκλαδική Τέχνη και η αισθητική του Μοντερνισμού στον Christian Zervos	761
Αθηνά Ι. Τσιγκαροπούλου: Συνέχειες και ρήξεις στην παράδοση της αγιογραφίας. Ο μετασχηματισμός της δράσης των Κολακιωτών από το 18ο έως και τον 20ό αιώνα	777

9.7. Λαϊκή παράδοση και λαογραφικές προσεγγίσεις

Michał Bzinkowski, Manuel Serrano: Η δυτικοευρωπαϊκή μάσκα του Χάρου στα δημοτικά τραγούδια	807
Anna Koustinoudi, Charalampos Passalis: Gaskell the Ethnographer: The Case of Modern Greek Songs	829
Χριστίνα Πετροπούλου: Κάποτε υπήρχε ένα χωριό... ή Το πανηγύρι ως μέσο αναβίωσης μιας «χαμένης» συλλογικότητας	843
Στέλλα Αλεξίου: Λαϊκή παράδοση και εκπαίδευση: Γέφυρα επικοινωνίας στις προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών. Η περίπτωση της Κύπρου	857
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄	871

Πρόλογος

Η έκδοση των ψηφιακών *Πρακτικών του Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* συμπίπτει με την εικοστή επέτειο της ίδρυσης το 1995 στην Αθήνα της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών (ΕΕΝΣ).

Μέσα στην εικοσαετία 1995-2015, η ΕΕΝΣ πέτυχε να ακολουθήσει σταθερά τους στόχους που τέθηκαν με την ίδρυσή της και να διοργανώσει, μεταξύ άλλων, πέντε διεθνή συνέδρια νεοελληνικών σπουδών σε πέντε διαφορετικές ευρωπαϊκές πανεπιστημιούπολεις. Παράλληλα, έθεσε σε κυκλοφορία τα *Πρακτικά των εν λόγω συνεδρίων* της, τα οποία, μαζί με τα *Πρακτικά του Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*, απαρτίζουν 17 τόμους των 12.500 περίπου σελίδων.

Το διάρκειας τεσσάρων ημερών Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών πραγματοποιήθηκε από τις 2 έως τις 5 Οκτωβρίου 2014 στη Θεσσαλονίκη, με θέμα *Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*.

Στην ιστορία των διεθνών συνεδρίων νεοελληνικών σπουδών από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου έως σήμερα, το Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο αποτέλεσε το μεγαλύτερο σε αριθμό συμμετοχών με εισηγήσεις. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν 357 ανακοινώσεις, σε 95 συνολικά συνεδριάσεις, από ερευνητές, οι οποίοι προέρχονταν από πέντε ηπείρους. Η πλειοψηφία των συνέδρων ανήκε σε πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς ευρωπαϊκών χωρών.¹

Καινοτομία, εξάλλου, στην οποία προχώρησε το Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών, αποτέλεσε το γεγονός ότι η ΕΕΝΣ φρόντισε, ώστε η επιλογή του γενικού θέματος να προωθήσει τη διευρυμένη συμμετοχή ερευνητών από τους κλάδους της οικονομίας, της κοινωνιολογίας και των πολιτικών επιστημών. Είναι γνωστό ότι η ΕΕΝΣ, ήδη από το Α' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών που διοργάνωσε τον Οκτώβριο του 1998 στο Βερολίνο, υποστηρίζει

1 Τα προγράμματα του Γ', Δ' και Ε' Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, τα κείμενα των ανακοινώσεων του Γ' Συνεδρίου και τα ψηφιακά Πρακτικά του Δ' και Ε' Συνεδρίου της ΕΕΝΣ είναι προσιτά στον ιστότοπο της ΕΕΝΣ (www.eens.org) και προσφέρουν στον ενδιαφερόμενο μια πρώτη εντύπωση για την εξέλιξη που έχουν σημειώσει κατά τα τελευταία χρόνια οι νεοελληνικές σπουδές ως γνωστικό/ερευνητικό αντικείμενο.

το ζήτημα της διεπιστημονικότητας στις επιμέρους ειδικότητες, οι οποίες συγκροτούν το ευρύ φάσμα των νεοελληνικών σπουδών, τόσο στο πεδίο της πανεπιστημιακής διδασκαλίας όσο και στην έρευνα.

Σήμερα, οκτώ μήνες μετά τη λήξη των εργασιών του Ε΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, είμαστε στην ευχάριστη θέση να αναρτήσουμε στο Διαδίκτυο τα *Πρακτικά του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* σε μορφή ψηφιακού βιβλίου (e-book). Τα ψηφιακά Πρακτικά του Ε΄ Συνεδρίου αποτελούνται από πέντε τόμους. Η πρόσβαση στα ψηφιακά Πρακτικά του Ε΄ Συνεδρίου, όπως και στα Πρακτικά του Δ΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, είναι ελεύθερη.²

Κάθε τόμος των Πρακτικών έχει αυτοτελή σελιδαρίθμηση. Ο πίνακας περιεχομένων του τόμου προτάσσεται, ενώ στο τέλος κάθε τόμου καταχωρίζονται και οι πίνακες των περιεχομένων των τεσσάρων άλλων τόμων προς διευκόλυνση των μελετητών. Είναι ευνόητο ότι η ψηφιακή μορφή των πέντε τόμων των *Πρακτικών του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* θα εξυπηρετήσει ποικιλοτρόπως τους ερευνητές που θα ανατρέξουν σε αυτά.

Η ψηφιακή έκδοση των *Πρακτικών του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* της ΕΕΝΣ πραγματοποιήθηκε με την οικονομική αρωγή του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου. Για την ηθική και έμπρακτη αυτή υποστήριξη ενός ιδιωτικού φορέα προς τις νεοελληνικές σπουδές εκφράζουμε στη Διεύθυνση του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου θερμές ευχαριστίες εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΝΣ και εκ μέρους των συνέδρων που έλαβαν μέρος στο Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών.

Όσον αφορά τα οργανωτικά θέματα, ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΝΣ, αλλά και σε προσωπικό επίπεδο, τους συναδέλφους *Μαρία Ακριτίδου* (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας) και *Τάσο Α. Καπλάνη* (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης). Η συνεχής, συνεπής και πολύπλευρη συμπαράστασή τους σε όλα τα επιστημονικής και πρακτικής φύσεως ζητήματα που αντιμετωπίσαμε, συνέβαλε ευεργετικά

2 Για τα θέματα των προηγούμενων Συνεδρίων της ΕΕΝΣ, για τους τόπους και για τις ημερομηνίες διεξαγωγής τους, όπως και για τα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις συμμετοχές και τις ανακοινώσεις που πραγματοποιήθηκαν σε αυτά, βλ. τον Πρόλογο στα ψηφιακά *Πρακτικά του Δ΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών*.

στην κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη απόδοση των εργασιών του Συνεδρίου και στην ορθότερη συγκρότηση των ψηφιακών Πρακτικών.

Ανάλογες ευχαριστίες οφείλουμε στη συνάδελφο *Γεωργία Φαρίνου-Μαλαματάρη*, μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), και στον συντονιστή της Οργανωτικής Επιτροπής, συνάδελφο *Δημήτρη Σταματόπουλο* (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), για τη συμβολή τους στην αρτιότερη οργάνωση και την εύρυθμη διεξαγωγή του Συνεδρίου.

Στα 21 μέλη της διεθνούς Επιστημονικής Επιτροπής του Ε΄ Συνεδρίου εκφράζει η ΕΕΝΣ τις ευχαριστίες της, διότι κάθε μέλος εργάστηκε υποδειγματικά, ελέγχοντας και επιλέγοντας τις αιτήσεις που υποβλήθηκαν για συμμετοχή με ανακοίνωση στο Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο της ΕΕΝΣ.³ Συνολικά, δεν εγκρίθηκε κάτι λιγότερο από το 20% των προτάσεων που υποβλήθηκαν. Τα αποτελέσματα του Συνεδρίου, όπως αυτά αξιολογήθηκαν σε μια πρώτη φάση και απέσπασαν εύσημα από την πλειοψηφία των συνέδρων, αποτελούν τη δικαίωση του επίπονου έργου που επιτέλεσαν τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής προς όφελος της διεθνούς κοινότητας των συνέδρων του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών. Βεβαίως, τα τελικά αποτελέσματα του Ε΄ Συνεδρίου θα κριθούν από το περιεχόμενο των ψηφιακών Πρακτικών που δίνουμε σήμερα στη δημοσιότητα.

Επίσης, στους συναδέλφους που πήραν μέρος στο Ε΄ Συνέδριο της ΕΕΝΣ, είτε ως εισηγητές είτε ως ακροατές, και στους προέδρους των 95 συνεδριών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια του Συνεδρίου, χρωστούμε χάριτες και ευχαριστίες.

Θα ήταν, όμως, παράλειψη, αν δεν υπογραμμίζαμε τη συμβολή των παρακάτω συνεργατών της ΕΕΝΣ σε ό,τι έχει σχέση με την καλύτερη διεύθυνση των τεχνικών ζητημάτων που αφορούν την προετοιμασία, τη διεξαγωγή και την ολοκλήρωση ενός διεθνούς συνεδρίου.

Οι ευχαριστίες μας απευθύνονται στον *Νίκο Γουλανδρή* (Παρίσι), στον εκπαιδευτικό *Γρηγόριο Κώτσια* (τον αφοσιωμένο συνεργάτη από το 2002 για τα τεχνικά ζητήματα του ιστοτόπου της

3 Στην οικεία θέση κάθε τόμου των ψηφιακών Πρακτικών του Ε΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ, πριν από τον Πρόλογο, καταχωρίζεται ο κατάλογος των μελών της Επιστημονικής Επιτροπής.

ΕΕΝΣ στο Βερολίνο), και στους συναδέλφους Ευανθία Παπαευθυμίου και Παύλο Βασιλειάδη (Θεσσαλονίκη), που επωμίσθηκαν την ευθύνη της Γραμματείας του Συνεδρίου.

Για τη συγκρότηση των ψηφιακών Πρακτικών του Ε΄ Συνεδρίου της ΕΕΝΣ οφείλουμε ξεχωριστές και ολόθερμες ευχαριστίες στους συνεργάτες του Κέντρου Βυζαντινών, Κυπριακών και Νεοελληνικών Σπουδών της Γρανάδας (Ισπανία), συναδέλφους *Παναγιώτα Παπαδοπούλου* και *Jorge Lemus Pérez*. Η επιστημονική κοινότητά μας θα έχει ένα χρήσιμο εργαλείο έρευνας χάρη στον μόχθο που έχουν επενδύσει και οι δύο στην επιμελημένη εμφάνιση των ψηφιακών Πρακτικών του Ε΄ Συνεδρίου.

Τέλος, στον Γενικό Διευθυντή και σε όλο το προσωπικό του *Grand Hotel Palace* στη Θεσσαλονίκη, στις αίθουσες του οποίου φιλοξενήθηκαν οι εργασίες του Ε΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών, εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας για την άριστη υποδομή και την παραδειγματική υποστήριξη που προσέφεραν, προκειμένου η διεξαγωγή του Συνεδρίου να εξελιχθεί με ακρίβεια και συνέπεια.

Ανατρέχοντας στην έως σήμερα εικοσαετή ιστορία της ΕΕΝΣ, με ικανοποίηση παρακολουθούμε την αναγνώρισή της ως μοχλού στην προσπάθεια να προωθηθούν διεθνώς οι νεοελληνικές σπουδές, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από το ζωηρό ενδιαφέρον που προκαλούν σε όλες τις ηπείρους τα ανά τετραετία συνέδριά της. Σημαντική, επίσης, υπήρξε κατά τα τελευταία έτη η συμβολή της ΕΕΝΣ στην προσπάθεια διάσωσης τμημάτων νεοελληνικών σπουδών σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, καθώς και στην προώθηση νέων ερευνητών, με στόχο την επαγγελματική αποκατάστασή τους. Στους τελευταίους η ΕΕΝΣ έμπρακτα προσέφερε την υποστήριξη που χρειάζονταν σε θέματα υποτροφιών και σε συναφή ζητήματα ερευνητικών προγραμμάτων.

Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, η ΕΕΝΣ έχει εφαρμόσει ως αρχή, ήδη από το Α΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών του 1998 στο Βερολίνο, και φροντίζει να προσφέρει τη δυνατότητα σε νέους ερευνητές να συμμετάσχουν ως εισηγητές στα Συνέδριά της, σύμφωνα με τους καθιερωμένους κανόνες αξιολόγησης και επιλογής των δηλώσεων συμμετοχής από την αρμόδια Επιστημονική Επιτροπή. Διότι με τον τρόπο αυτό δίνεται η ευκαιρία σε νέους ερευνητές να προβάλουν το επιστημονικό προφίλ τους από το

βήμα μιας διεθνούς επιστημονικής διοργάνωσης, και να έρθουν σε επαφή με ειδικούς στα επιμέρους πεδία έρευνας και διδασκαλίας των νεοελληνικών σπουδών.

Στο πλαίσιο αυτό, προέχει να προχωρήσουμε σε μια σημαντική και επιβεβλημένη από τα πράγματα πλέον σήμερα εκδοτική προσπάθεια. Να πραγματοποιήσουμε, δηλαδή, τη σκέψη που διατυπώσαμε εδώ και μερικά χρόνια για το επείγον ζήτημα που αντιμετωπίζουν διεθνώς οι νεοελληνικές σπουδές: την έλλειψη ενός ψηφιακού περιοδικού νεοελληνικών σπουδών, με διεθνή χαρακτήρα και με αυστηρές προδιαγραφές σύνταξης και επιμέλειας.

Παρά τη δυσμενή από οικονομική άποψη συγκυρία και παρά τις άλλες δυσκολίες που συνεπάγεται μια τέτοια πρωτοβουλία, το περιοδικό αυτό θα αποτελούσε σημαντικό όργανο προβολής των νεοελληνικών σπουδών διεθνώς σε μια περίοδο κρίσης που διατρέχουν οι ανθρωπιστικές σπουδές γενικότερα στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Βερολίνο, 29 Απριλίου 2015

Καθηγητής Κωνσταντίνος Α. Δημάδης,
πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΝΣ

ΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ
ΤΟΥ Ε΄ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΕΝΣ*

* Όσες υποβλήθηκαν/εγκρίθηκαν προς ανάρτηση (<http://www.eens.org/?page_id=3593>)

**ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ**

*Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις & διαμόρφωση
του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»*

**Διαπολιτισμική πρόσληψη της δραματουργίας
μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα:
Μια πρώτη προσέγγιση**

Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου *
Αικατερίνη Διακουμοπούλου-Ζαραμπούκα **

Η ιστορική διατύπωση από τον Απόστολο Σαχίνη ότι «Ο δέκατος ένατος αιώνας είναι ο αιώνας των περιοδικών, γεγονός που ισχύει τόσο για τη δυτική Ευρώπη όσο και για την Ελλάδα», είναι πλέον κοινή πεποίθηση όλων των περί τον αιώνα αυτό ασχολουμένων, με τη διαφορά ότι στη Δύση το 19ο αιώνα τα περιοδικά βρίσκονται στο απόγειο της ακμής τους, ενώ στον ελληνικό χώρο σε φάση εκκίνησης (Σαχίνης 1964, 7).

Αποτελώντας πάντα μέσο έκφρασης της πολιτικής, κοινωνικής και πνευματικής ζωής της εποχής τους, τα περιοδικά στον ελληνικό χώρο εστιάζουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους στη δημοσίευση λογοτεχνικών ή επιστημονικών εργασιών, πρωτότυπων ή μεταφρασμένων, ενώ παράλληλα προσανατολίζονται στο να μεταδώσουν στο κοινό τους ποικίλες εγκυκλοπαιδικές γνώσεις με σκοπό την ενημέρωση αλλά και την τέρψη, μετατρέπόμενα έτσι σε περιοδικά ποικίλης ύλης.

* Χρ. Σταματοπούλου-Βασιλάκου, Καθηγήτρια Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Προγράμματος «Χρυσασλίς» και Επιστημονική Υπεύθυνη του 2ου υποέργου με θέμα «Η πρόσληψη των δραματουργικών ειδών (συγγραφείς, ιδεολογικά και αισθητικά ρεύματα, θεωρία του δράματος): Κατάταξη και μελέτη των ειδών (ποιητικό θέατρο, θέατρο πρόζα, λυρικό θέατρο)». Η ανακοίνωση εντάσσεται στο ανωτέρω ερευνητικό πρόγραμμα, που υλοποιείται με χρηματοδότηση του προγράμματος «Θαλής»-Αριστεια για την έρευνα (2012-2015) με επιστημονική υπεύθυνη του έργου την Καθηγήτρια κ. Άννα Ταμπάκη.

** Αικατερίνη Διακουμοπούλου-Ζαραμπούκα, Δρ. Θεατρολόγος, Διδάσκουσα Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Εξωτερική Συνεργάτιδα του Προγράμματος «Χρυσασλίς», μέλος της ερευνητικής ομάδας του 2ου υποέργου.

*Πρακτικά Ε' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτ. 2014):
Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014):
οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία
Τόμος Ε' (ISBN: 978-618-81771-2-3)*

Ο κρυμμένος αυτός θησαυρός άργησε να έρθει στην επιφάνεια, παρά το γεγονός ότι το Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ήδη από την εικοσαετία 1960-1980 είχε εντάξει στα ερευνητικά του προγράμματα τη μελέτη των περιοδικών του 19ου αιώνα, ξεκινώντας από τα προεπαναστατικά περιοδικά.¹

Έτσι γενιές ερευνητών κατέθεσαν τεράστιο προσωπικό μόχθο αναζητώντας υλικό από τα περιοδικά αυτά, ανάλογα με τα προσωπικά ενδιαφέροντα ενός εκάστου ή μιας εκάστης, με αποτέλεσμα επανειλημμένες, ασυντόνιστες μεταξύ τους, αποδελτιώσεις και κατασπατάληση ανθρωπίνων δυνάμεων, χωρίς τελικά να έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα η συγκέντρωση του πολύτιμου αυτού υλικού σε μία βάση δεδομένων.

Το κενό αυτό έρχεται να καλύψει το υπό εκπόνηση πρόγραμμα «Χρυσαλλίς» και αυτό βέβαια εν μέρει, γιατί η πλήρης αποδελτίωση όλων των περιοδικών του 19ου αιώνα, ξεφεύγει από τα περιορισμένα χρονικά όρια ενός συγκεκριμένου προγράμματος.

Με την επισήμανση ότι το θέατρο στον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα δεν έχει τύχει μέχρι σήμερα μιας επιμέρους μελέτης, παρά το γεγονός ότι όλοι οι ειδικοί μελετητές του θεάτρου έχουν αντλήσει υλικό από αυτόν, θα επιχειρήσουμε μία πρώτη συνοπτική παρουσίαση, ενδεικτική των δημοσιευμάτων γύρω από το θέατρο στα πρώτα τριάντα χρόνια (1840-1872) από την εμφάνιση των περιοδικών κατά την μετεπαναστατική περίοδο, μέσα από τα εξής εννέα (9) περιοδικά που έχουν περιληφθεί προς αποδελτίωση στο πρόγραμμα «Χρυσαλλίς»:

1. «Ευρωπαϊκός Ερανιστής» (1840-1843)
2. «Αποθήκη των Ωφελίμων και Τερπνών Γνώσεων» (1847-1849)
3. «Ευτέρπη» (1847-1855)
4. «Ιωνική Μέλισσα» (1850-1852)
5. «Πανδώρα» (1850-1872)

1 Στο πλαίσιο του ερευνητικού προγραμματισμού τού ΚΝΕ/ΕΙΕ, (Έκθεση εικοσαετίας 1980, 42-43) αποδελτιώθηκαν τότε τα περιοδικά: α) *Ερμής ο Λόγιος* (Βιέννη 1811-1821), β) *Αθηνά* (Παρίσι 1819), γ) *Καλλιόπη* (Βιέννη 1819-1821), δ) *Μέλισσα* (Παρίσι 1819-1821), ε) *Μουσείον* (Παρίσι 1819), στ) *Ειδήσεις διά τα Ανατολικά Μέρη* (1811), ζ) *Ελληνικός Τηλέγραφος* (1812-1836) και η) *Φιλολογικός Τηλέγραφος* (Βιέννη 1817-1821). (βλ. *Τα ελληνικά προεπαναστατικά περιοδικά: Ευρετήρια*, 1971-1983).

6. «Θελξινόη»	(1855-1857)
7. «Φιλόκαλος Σμυρναίος»	(1858-1859)
8. «Χρυσαλλίς»	(1863-1866)
9. «Ιλισσός»	(1868-1872)

Το περιεχόμενο του αποδελτιωμένου σχετικού υλικού², από τα ανωτέρω περιοδικά, μας οδήγησε στην ταξινόμησή του σε τέσσερις ενότητες: α) Ελληνική Δραματουργία, β) Ευρωπαϊκή Δραματουργία και γ) Αρχαίο θέατρο, ενώ συγκροτούνται και άλλες ενότητες όπως: δ) Βιογραφίες θεατρικών συγγραφέων, ε) Βιβλιοκρισίες θεατρικών έργων, στ) Θεατρικές ειδήσεις κ. ά. στις οποίες δεν θα αναφερθούμε λόγω του επιβεβλημένου περιορισμού της έκτασης της εισήγησης.³

Α' Ελληνική Δραματουργία

Το πρώτο χρονολογικά εμφανιζόμενο θεατρόμορφο έργο στα υπό εξέταση περιοδικά είναι το *Ειδύλλιον* του Ξενοφώντος Ραφόπουλου ή Ραφτόπουλου, Σμυρναίου λόγιου (1828-1859) που δημοσιεύεται στην *Ευτέρπη* το 1848. Πρόκειται για έμμετρο διάλογο βουκολικού περιεχομένου ανάμεσα σε δύο πρόσωπα τον Αυθέντη και τον Βουκόλο με θέμα τον ανεκπλήρωτο έρωτα του Βουκόλου, ερωτευμένου με την κόρη του αφέντη του, γεγονός που θα τον οδηγήσει στο θάνατο. (Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2006, 230) Απηχώντας το πεισιθανάτιο πνεύμα του ρομαντισμού της εποχής, το κείμενο αυτό, αποτελούμενο από 18 τετράστιχες στροφές, βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ ποίησης και θεατρικής μορφής που στηρίζεται μόνο στη διαλογικότητα. Ασχολούμενος με την ποίηση από την ηλικία των 9 χρόνων, ο Ραφτόπουλος θα φύγει από τη ζωή τέσσερα χρόνια αργότερα το 1852 σε ηλικία 24 ετών, έχοντας στο ενεργητικό του πέρα από το κείμενο αυτό, άλλες δύο θεατρόμορφες δοκιμές του (*Αρετή και Μόσχος* και *Αι Χελιδόνες*), επίσης την έκδοση στη Σμύρνη του βραχύβιου φιλολογικού περιοδικού *Τρεις Χάριτες* το 1844 (Χατζηδήμος, 112) και το μυθιστόρημα *Το φρικτόν λάθος* το 1850, που θα διασκευαστεί αργότερα σε τετράπρακτο θεατρικό έργο και θα παιχτεί στη Σμύρνη το 1867 από το θίασο του Παντελή Σούτσα (Χατζηπανταζής 2002, 602-603).

2 Για την καταγραφή του αποδελτιωμένου υλικού που χρησιμοποιείται στην παρούσα εισήγηση βλ. Αρθρογραφία στο Β' μέρος της Βιβλιογραφίας.

3 Η ενότητα για το Λυρικό Θέατρο δεν περιλαμβάνεται στην παρούσα ανακοίνωση διότι αποτελεί αντικείμενο πραγμάτευσης της εισήγησης των Αύρα Ξεπαπαδάκου και Αλέξανδρου Χαρκιολάκη.

Ένα χρόνο μετά, το 1849 εντοπίζεται στο περιοδικό *Φιλόκαλος Σμυρναίος* μία μονόπρακτη κωμωδία με τίτλο *Τύχη με το καντάρι*, με κεντρικό ήρωα τον απένταρο Παύλο Ανάργυρο που βρίσκεται μπροστά σε ένα κυκεώνα οικονομικών προβλημάτων που συνεχώς αυξάνουν. Έχοντας περιέλθει σε απόγνωση, σκέφτεται να θέσει τέρμα στη ζωή του, όμως αναπάντεχα η τύχη τού χαμογελά, όταν βρίσκει μια καλά αμειβόμενη εργασία και παράλληλα γίνεται αποδέκτης χρηματικού ποσού (Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2006, 270).

Πρόκειται για σύντομο σε έκταση (3 σελ.) κωμωδιογράφημα που στηρίζει την κωμικότητά του στην απρόσμενη εναλλαγή καταστάσεων, χωρίς φιλοδοξίες σκηνικής παρουσίας του.⁴ Δημοσιεύτηκε ανώνυμα με πιθανό συγγραφέα του τον εκδότη του περιοδικού Νικόλαο Κοντόπουλο, Σμυρναίο λόγιο, ο οποίος αργότερα θα επιδείξει θεατρική δραστηριότητα ως καθηγητής στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης ανεβάζοντας *Οιδίποδα τύραννο* με μαθητές του το 1870 σε δική του ελεύθερη μετάφραση (Σολομωνίδης 1954, 83).

Μετά μια δεκαετία, στην οποία εμφανίζεται να πυκνώνει η συγγραφή μονόπρακτων κωμωδιών (Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2002, 87-91), απαραίτητου συμπληρώματος του δεύτερου μέρους, μετά το δράμα σε όλες τις παραστάσεις της εποχής, εντοπίζονται τέσσερα μονόπρακτα του νεαρού τότε Ιωάννη Καμπούρογλου (1851-1903) που δημοσιεύονται στο περιοδικό *Ιλισσός* το 1869 και 1870. Πρόκειται για τρεις κωμωδίες⁵ και ένα ιστορικό δράμα,⁶ πρωτόλειες δραματολογικές απόπειρες, που δεν θα βρουν το δρόμο τους στη σκηνή.⁷

4 Άλλωστε δεν έχει εντοπιστεί παράστασή του.

5 Πρόκειται για τις μονόπρακτες κωμωδίες «Η χήρα» (Καμπούρογλου, 281-286), «Παλαιοί φάκελλοι, νέα πάθη» (Καμπούρογλου, 372-381) και «Πως τρέφεται ο έρωσ» (Καμπούρογλου, 170-184).

6 Πρόκειται για το μονόπρακτο δράμα του «Ο θάνατος του Φειδίου» (Καμπούρογλου, 137-144, 209-219).

7 Για τα μονόπρακτα έργα του πέραν των ανωτέρω αναφερόμενων βλ. Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2002, 87-219. Ο Ιωάννης Καμπούρογλου ασχολήθηκε επίσης με τη μετάφραση θεατρικών έργων της ευρωπαϊκής δραματολογίας, τα οποία παίχτηκαν κατ' επανάληψη στην ελληνική σκηνή (*Οι αδιάφοροι* μονόπρακτο δράμα του Ισπανού διπλωμάτη στην Αθήνα Enrique Gaspar (εκδόθηκε στην Αθήνα το 1874 και στην Κ/πολη το 1882), *Ιόνη* τρίπρακτο μελόδραμα του Περουζίνη (εν Αθήναις 1874), *Ραμπαγάς*, πεντάπρακτη κωμωδία του Victorien Sardou (εν Αθήναις 1878), *Δαλιδά* τετράπρακτο δράμα του Octave Feuillet (εν Κ/

Τις δύο τελευταίες χρονιές της εξεταζόμενης περιόδου (1870-1872) στο ίδιο περιοδικό (*Ιλισσός*), εντοπίζονται πέντε θεατρικά έργα, τέσσερα δράματα από τα οποία δημοσιεύτηκαν ενδεικτικά αποσπάσματα και μία κωμωδία που δημοσιεύεται ολόκληρη σε συνέχειες, και αφορούν έργα που είχαν υποβληθεί στο Βουτσιναίο Δραματικό Διαγωνισμό. Πρώτο δημοσιεύεται απόσπασμα του έργου *Η χριστιανή Ευγενία*, ήτοι *Το φρόνημα των πρώτων χριστιανών*⁸ έμμετρο πεντάπρακτο δράμα του Αντώνιου Αντωνιάδη, με θέμα από την εποχή των διωγμών των χριστιανών στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, το οποίο μοιράστηκε εξ ημισείας το Α΄ βραβείο του Βουτσιναίου του 1870 με το τετράπρακτο σατυρικό δράμα του Κωνσταντίνου Βερσή *Αννίβας εν Γορτύνη*,⁹ απόσπασμα του οποίου δημοσιεύεται στη συνέχεια στο ίδιο περιοδικό.

Τον Α΄ Έπαινο της ίδιας χρονιάς αποσπά το πεντάπρακτο δράμα *Ο τελευταίος κόμης των Σαλώνων*¹⁰ του Σπυρ. Λάμπρου (1851-1919). Με υπόθεση παρμένη από το *Χρονικό του Γαλαξειδίου* του Κων. Σάθα, το έργο εμφανίζεται στο περιοδικό με μικρό απόσπασμά του. Θα εκδοθεί¹¹ αυτοτελώς την ίδια χρονιά και θα παιχτεί στην Αθήνα στις 5 Νοεμβρίου 1870 από την Ελληνοδραματική Εταιρεία

πολει 1882), *Ιωάννα των δακρύων και Ιωάννα των γελώτων* τετράπρακτο δράμα των Dunanoir και A. de Keraniou (εν Κ/πολει 1882), *Το στοιχείο* δράμα του Calderon de la Barca (εν Αθήναις 1903), *Πατρίς* πεντάπρακτο δράμα του Victorien Sardou (εν Αθήναις 1903), *Ο Αλκάδης της Θαλαμέας*, δράμα του Calderon de la Barca (εν Αθήναις 1903 και 1912) και *Σεβέρρος Τορέλλης* πεντάπρακτο δράμα του François Coppée (εν Αθήναις 1905), και παρά τις αποτυχημένες συμμετοχές του στους πρώτους θεατρικούς διαγωνισμούς, θα εμφανιστεί αργότερα ως κριτής στο Διαγωνισμό των Ολυμπίων (1888), στο Ρετσίνειο Διαγωνισμό (1895) και στο Διαγωνισμό του Συλλόγου των Φιλοτέχνων (1896) (Πετράκου 1999, 140, 381, 384).

- 8 Το έργο είχε υποβληθεί ξανά στον ίδιο διαγωνισμό το 1862, αλλά ανεπιτυχώς, όμως τη δεύτερη φορά, το 1870, χαρακτηρίζεται ως *εξαιρετικό με ενδιαφέροντα επεισόδια, θρησκευτικό συναίσθημα, τέλειους χαρακτήρες και βραβεύεται* (Πετράκου 1999, 42). Αναλυτική παρουσίαση του περιεχομένου του (βλ. Χατζηπανταζής 2006, 312-313). Πέρα από τη δημοσίευση του αποσπάσματός του, (Αντωνιάδης 1870) εκδίδεται και αυτοτελώς την επόμενη χρονιά (Εν Αθήναις, εκ του τυπογραφείου Κ. Αντωνιάδου, 1871), όμως παρ'όλα αυτά δεν φαίνεται να έχει εντοπιστεί παράστασή του.
- 9 Το έργο εκδόθηκε αυτοτελώς την ίδια χρονιά (εν Αθήναις, 1870) όμως και αυτό δεν γνώρισε τα φώτα της σκηνής (Πετράκου 1999, 42).
- 10 Περισσότερα για το έργο (βλ. Πετράκου 1999, 41), και αναλυτική παρουσίασή του (βλ. Χατζηπανταζής 2006, 309 και Πετράκου 2014, 134-139).
- 11 Τυπώθηκε στο τυπογραφείο του περιοδικού *Ιλισσός*.

των Παντελή Σούτσα και Διονυσίου Ταβουλάρη (Χατζηπανταζής 2002, 88).

Με παραπλήσιο περιεχόμενο από την εποχή της Καταλονικής κατοχής στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, δημοσιεύεται επίσης απόσπασμα από το πεντάπρακτο έργο *Ο άρχων του Ολύμπου ή Ιωάννης ο Καταλάνος* του Μαρίνου Κουτούβαλη¹² (1850-1926). Πρόκειται για ιστορικό δράμα η δράση του οποίου τοποθετείται στα Φάρσαλα της Θεσσαλίας το 1313 μ. Χ. με κεντρικό πρόσωπο τον σκληρό ηγεμόνα της περιοχής Ιωάννη τον Καταλάνο και εμφανείς επιρροές από τη *Μαρία Δοξαπατρή* του Δημ. Βερναρδάκη (Πετράκου 2012, 139-142). Το έργο, που είχε υποβληθεί ανεπιτυχώς το 1872 στο Βουτσιναίο Διαγωνισμό, εκδόθηκε αυτοτελώς το 1873, όμως δεν ευτύχησε να γνωρίσει τα φώτα της ράμπας.

Όλα τα ανωτέρω ιστορικά δράματα εντάσσονται στο κίνημα του ελληνικού ρομαντισμού που αντλεί τη θεματική του από το Βυζάντιο και τους νεότερους χρόνους, σε μία προσπάθεια αναζήτησης της ελληνικότητας, πάντα με απώτερο σκοπό την αναζήτηση της ελληνικής ταυτότητας και την ενδυνάμωση της εθνικής συνείδησης, στόχευση που υπηρέτησαν με προσήλωση οι Δραματικοί Διαγωνισμοί (Πετράκου 1999). Ήταν λοιπόν πολύ φυσικό, τα περιοδικά, αποτελώντας πάντοτε έκφραση σκέψης και βήμα διάλογου των διανοουμένων της εποχής, να ενδιαφερθούν να δημοσιεύσουν αποσπάσματα των έργων αυτών, συμμετέχοντας στον πυρετό της πνευματικής ζύμωσης που προκαλούσε η διενέργεια των Διαγωνισμών, με σκοπό την ευρύτερη διάχυσή τους στο αναγνωστικό κοινό, η οποία μέσω της κυκλοφορίας ενός περιοδικού μπορούσε ευχερέστερα και ταχύτερα να επιτευχθεί.

Την ενότητα αυτή συμπληρώνει η τρίπρακτη κωμωδία του Παναγιώτη Ζάνου *Ανδρογυναικομαχία*. Με υπόθεση παρμένη τόσο από τις *Εκκλησιάζουσες*, τη *Λυσιστράτη* και τις *Θεσμοφοριάζουσες* του Αριστοφάνη, όσο και τη *Γυναικοκρατία* του Δημ. Βυζάντιου, το έργο πραγματεύεται τον αιώνιο ανταγωνισμό των δύο φύλων για επικυριαρχία, διαμάχη που θα καταλήξει σε εκατέρωθεν υποχωρήσεις (Χατζηπανταζής 2004, 67-69). Υποβάλλεται στο Διαγωνισμό των Ολυμπίων το 1870, χωρίς όμως να διακριθεί

12 Γεννήθηκε στη Σμύρνη, με καταγωγή από τη Ζάκυνθο. Ήταν γιατρός και παράλληλα ασχολήθηκε επί μακρόν με τη συγγραφή θεατρικών έργων (Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2006, 250 passim).

(Πετράκου 1999, 63). Παρ' όλα αυτά θα δημοσιευτεί ολόκληρο σε συνέχειες στο περιοδικό *Ιλισσός* από τον Δεκέμβριο του 1870 έως τον Γενάρη του 1871, οπότε θα παιχτεί με επιτυχία στην Αθήνα στις 14 Ιαν. 1871 από το θίασο Παντελή Σούτσα - Διον. Ταβουλάρη (Πετράκου 1999, 134) και στη συνέχεια θα εκδοθεί αυτοτελώς.

Β' Ευρωπαϊκή Δραματουργία

Την δεύτερη ενότητα συγκροτούν θεατρικά έργα της ευρωπαϊκής δραματουργίας που δημοσιεύονται στα υπό εξέταση περιοδικά μεταφρασμένα στα ελληνικά. Από το σύνολο των δεκαοκτώ (18) σχετικών αναγραφών, οι δεκατρείς (13) αφορούν στη δημοσίευση μονόπρακτων έργων, φαινόμενο που εντάσσεται στη γενικότερη προσπάθεια δημιουργίας ενός *corpus* μονόπρακτων θεατρικών έργων για την κάλυψη θεατρικών αναγκών και όχι μόνο (Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2002, 87-219). Το έντονο αυτό ενδιαφέρον ερμηνεύεται από το γεγονός ότι τα κείμενα αυτά περιορισμένης έκτασης αφενός μπορούσαν εύκολα και γρήγορα να μεταφραστούν στα ελληνικά, κινητοποιώντας προς τούτο λόγιους της εποχής (συγγραφείς, μεταφραστές, δημοσιογράφους κ. ά.),¹³ αφετέρου είχαν εξασφαλίσει τη δυνατότητα δημοσίευσής τους στο φιλόξενο χώρο των περιοδικών, τα οποία επεδίωκαν να εμπλουτίσουν την ύλη τους με εύπεπτα θεατρικά ή θεατρόμορφα αναγνώσματα. Δεν μας είναι γνωστή πάντως η διαδικασία επιλογής των κειμένων αυτών, εάν δηλ. την ευθύνη της επιλογής είχε ο εκδότης ή ο διευθυντής του περιοδικού, ή κάποιος από τη συντακτική επιτροπή, ή εάν προτεινόταν από τους μεταφραστές.

Ενδεικτικά μνημονεύουμε τη δημοσίευση των μονόπρακτων: *Το ρόδο που μοσχοβολά δεν μοιάζει στο χορτάρι*¹⁴, δραματική πράξη που μετέφρασε ο Γεώργιος Χ. Ζαλοκώστας, *Η Αγαρ εν τη ερήμω*,¹⁵

13 Ας σημειωθεί ότι ένας αριθμός μεταφράσεων δημοσιεύονται χωρίς μνεία μεταφραστή, ή μόνο με αρχικά ή αστερίσκο/ους, γεγονός που υποκρύπτει δύο εκδοχές: Η μετάφραση να έχει γίνει από τον ίδιο τον εκδότη/διευθυντή του περιοδικού ή από μέλος της συντακτικής του ομάδας ή να πρόκειται για μεταφραστική δοκιμή πιθανώς πρωτοεμφανιζόμενου μεταφραστή που επιθυμεί να κρύψει στην ανωνυμία την απειρία του.

14 *Ευτέρπη*, 1855, 132-138.

15 *Ευτέρπη*, 1855, 184-188. Πρόκειται για το έργο *Agar dans le désert: Petit drame biblique* της Mme de Staël (1766-1817) που το ξαναβρίσκουμε μεταφρασμένο από τον Μ. Π. Γκεντιλίνη στην *Πανδώρα* 1868, 468-471.

λυρική σκηνή της Mme de Stael που μετέφρασε η παιδαγωγός Πολυτίμη Κουσκούρη, οι μονόπρακτες κωμωδίες *Όνος και ρυάκιον*¹⁶ του Alfred de Musset, και *Δόξα και έρωσ*¹⁷ του Joseph Mery, *Επεισόδιον του πολέμου των δύο ρόδων*¹⁸ ανώνυμου συγγραφέα που μεταφράζει η Καλλιρόη Αντωνιάδου, *Το πανδοχείον του βίου*,¹⁹ μονόπρακτο του Alphonse Karr και *Σκηναί Παρισινάι: Κίρκη*²⁰ του Octave Feuillet, έργα που μετέφρασε ο Δημ. Ι. Καλογερόπουλος (ΔΙΚ), *Τα ρωμαντικά δράματα*²¹ παρωδία κατά το ιταλικόν, *Η γυνή ομοιάζει την σκιάν σου*²² και *Ο πίλος του ωρολογοποιού*²³ της Delphine de Girardin, μονόπρακτες κωμωδίες που μετέφρασε ο Κων/νος Ι. Δραγούμης και *Η χαρά προξενεί τρόμον*,²⁴ μονόπρακτη κωμωδία του Emile de Girardin που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην *Πανδώρα* το 1871.

Από τα υπόλοιπα πέντε (5) πολύπρακτα που βρίσκονται δημοσιευμένα στα υπό εξέταση περιοδικά, το πρώτο είναι μία δίπρακτη κωμωδία *Το αριστέιον της ζωγραφικής ή η εικόν της Δανάης*²⁵ ο συγγραφέας της οποίας δεν μνημονεύεται ούτε ο μεταφραστής της. Το έργο δεν εντοπίζεται να παίζεται. Ακολουθεί *Ο Οθέλλος* του Σαίξπηρ που δημοσιεύεται σε συνέχειες στο περιοδικό *Φιλόκαλος*

16 *Πανδώρα*, 1862, 156-162. Πρόκειται για το έργο του Alfred de Musset, *L'âne et le ruisseau : Comédie en 1 acte*. Paris: Charpentier, 1858.

17 *Πανδώρα*, 1867, 543-547. Πρόκειται για το έργο *Gloire et amour* του Joseph Méry (1797-1866). Είχε δημοσιευτεί στον τόμο: *Nouveau théâtre de salon*. Paris: Michel Lévy Frères, 1865 στη σειρά "Bibliothèque Contemporaine".

18 *Λισσός*, 1868, 118-122. Πιθανώς πρόκειται για δραματοποίηση υποθέσεως από το μυθιστόρημα του Aristide de Gondrecourt *Les derniers Kerven: Episode de la guerre de Deux Roses*. Paris: A. Cadot, 1844.

19 *Πανδώρα*, 1869, 271-275. Πρόκειται για το έργο του Alphonse Karr (1808-1890) *L'auberge de la vie: Proverbe en un acte*. Paris: Michel Lévy Frères, 1869 που είχε παιχτεί στη Nice.

20 *Πανδώρα*, 1869, 311-315. Πρόκειται για το έργο Circé, scène parisienne, proverbe en un acte του Octave Feuillet (1821-1890).

21 *Λισσός*, 1870, 251-262.

22 *Πανδώρα*, 1870, 417-425.

23 *Πανδώρα* 1871, 477-491. Πρόκειται για το έργο της Delphine de Girardin (1804-1855) *Le chapeau d'un horloger: Comédie un 1 acte en prose*. Paris: Michel Lévy Frères, 1859 που είχε παιχτεί στο Théâtre de Gymnase στις 16 Δεκ. 1854.

24 Πρόκειται για το έργο του Emile de Girardin (1806-1881) *La joie fait peur: Comédie en 1 acte en prose*. Paris: Michel Lévy Frères, 1854 που παίχτηκε στο Παρίσι στο Théâtre-Français στις 25 Φεβρ. 1854.

25 *Πανδώρα*, 1852, 97-107.

Σμυρναίος το 1858 χωρίς μνεία μεταφραστή.²⁶ Θα παιχτεί για πρώτη φορά στην Αθήνα το 1866 από το θίασο «Αισχύλο» Π. Σούτσα – Δ. Ταβουλάρη σε μετάφραση του Δημ. Βικέλα η οποία θα εκδοθεί αυτοτελώς στην Κ/πολη το 1873 και στην Αθήνα το 1876.

Ακολουθούν τρία ακόμη δράματα, η *Ιουλίτσα*²⁷ του Octave Feuillet τρίπρακτο δράμα που δημοσιεύεται σε συνέχειες στην *Πανδώρα* το 1869 χωρίς μνεία μεταφραστή και *Οι παράφρονες*²⁸ τετράπρακτο δράμα του Riccardo di Castelvechio που δημοσιεύεται σε συνέχειες στο περιοδικό *Ιλισσός* την ίδια χρονιά σε μετάφραση Σπυρ. Λάμπρου.²⁹ Οι δύο ανωτέρω μεταφράσεις αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα ταυτόχρονης ή με μικρή χρονική απόσταση μετακένωσης κειμένων της ευρωπαϊκής δραματουργίας στην ελληνική γλώσσα, αποκαλυπτικό ότι τα περιοδικά ενημερώνονταν συχνά σχετικά γρήγορα για την έκδοση θεατρικών έργων ή την παρουσί-ασή τους σε ευρωπαϊκά θέατρα.

Η ενότητα αυτή συμπληρώνεται με την δημοσίευση της *Ευλαλίας Ποντούα*,³⁰ πεντάπρακτου δράματος του Frédéric Soulié (1800-1847) που δημοσιεύεται σε συνέχειες στο περιοδικό *Ιλισσός* από το Μάιο 1870 έως το Νοέμβριο 1871, χωρίς όμως μνεία του μεταφραστή.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα αυτή παρατηρούμε ότι από το σύνολο των μεταφρασμένων δεκαοκτώ (18) έργων της ευρωπαϊκής δραματουργίας που δημοσιεύονται στα υπό εξέταση περιοδικά, δεκαπέντε (15) είναι έργα της γαλλικής δραματουργίας, δύο της ιταλικής (*Οι παράφρονες*, *Τα ρωμαντικά δράματα*) και ένα (1)

26 Πίσω από την ανωνυμία το πιθανότερο είναι να κρύπτεται ο Σμυρναίος λόγιος Νικόλαος Κοντόπουλος, εκδότης του περιοδικού *Φιλόκαλος Σμυρναίος*, δημοσιογράφος, θεατρικός συγγραφέας και εκπαιδευτικός. Πρόκειται για την πρώτη απόπειρα μετάφρασης του έργου στα ελληνικά, η οποία δεν γνωρίζουμε εάν έχει χρησιμοποιηθεί σε παράσταση του έργου.

27 Πρόκειται για το έργο του Octave Feuillet *Julie: drame en 3 actes*. Paris : Michel Levy, 1869, που παίχτηκε στην Comédie-Française στις 4 Μαΐου 1869. Στην ελληνική σκηνή δεν εμφανίζεται να παίζεται.

28 Πρόκειται για το έργο του Riccardo di Castelvechio *I matti: Commedia in quattro atti*. Milano: F. Sanvito, 1866.

29 Στη μετάφραση αυτή παίχτηκε στην Αθήνα στις 12 Δεκ. 1876 (Χατζηπανταζής 2002, 216).

30 Πρόκειται για το έργο *Eulalie Pontois: Drame en 5 actes* που εκδόθηκε στο Παρίσι το 1843 και παίχτηκε στο Théâtre Ambigu-Comique στις 18 Μαΐου της ίδιας χρονιάς. Στην Ελλάδα θα παιχτεί στην Αθήνα από το θίασο Μένανδρο στις 5 Νοεμ. 1877 (Χατζηπανταζής 2012, 245).

της αγγλικής (*Οθέλλος*), ενώ στους μεταφραστές εντοπίζονται και δύο γυναίκες, η παιδαγωγός Πολυτίμη Κουσκούρη³¹ (1820-1854) που μεταφράζει το μονόπρακτο δράμα *Η Αγάρ εν τη ερήμω* της Mme de Stael και η Καλλιρόη Αντωνιάδου που μεταφράζει το *Επεισόδιον του Πολέμου των δύο ρόδων*, αντιπροσωπευτικό δείγμα εμφάνισης της γυναικείας λογισύνης στον τομέα της μετάφρασης θεατρικών έργων, το 19^ο αιώνα, ισχνής μεν, αλλά ευπρόσωπης παρουσίας, πέραν της χρονικά μεταγενέστερης σχετικής ενασχόλησης των ηθοποιών Πιπίνας Βονασέρα, Ελένης Κοτοπούλη και Ελένης Αυγερινού (Σταματοπούλου-Βασιλάκου 2010, 45).

Συμπερασματικά, η δημοσίευση θεατρικών έργων σε σχέση με τη λοιπή λογοτεχνική παραγωγή (ποίηση και πεζογραφία) στα ελληνικά περιοδικά του 19ου αιώνα, όπως είναι ήδη γνωστό, είναι πολύ ισχνή, με παρατηρούμενες αυξομειώσεις σε μερικά από αυτά. (Καρποζήλου 1991, 178, 188-194). Έναντι της ελληνικής, υπερισχύει η παρουσία της ευρωπαϊκής θεατρικής δημιουργίας και ιδιαίτερα της γαλλικής δραματοουργίας, έργα της οποίας μεταφράζονται κατά προτίμηση, φυσικό επακόλουθο της γαλλικής παιδείας των Ελλήνων λογίων, που την μετακενώνουν στον ελληνικό χώρο, ανταποκρινόμενοι στο αίτημα της εποχής για πολιτισμική αναγέννηση από την Εσπερία.

Με βάση τα μέχρι τώρα δεδομένα από το αποδελτιωμένο υλικό των ανωτέρω εντύπων, συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα περιοδικά, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις ενός ευρέος και όχι ειδικού αναγνωστικού κοινού, επιλέγουν μεταφράσεις κατά κύριο λόγο σύντομων σε έκταση θεατρικών κειμένων, μονόπρακτων ή δίπρακτων και όταν πρόκειται για πολύπρακτα έργα, αυτά τα δημοσιεύουν σε συνέχειες, για να μην κουράσουν τους αναγνώστες τους και για να αφήσουν περιθώριο και για δημοσιεύσεις άλλων κειμένων. Το γεγονός ότι λίγα από αυτά τα θεατρικά κείμενα βρίσκουν το δρόμο τους για την ελληνική σκηνή, αποδεικνύει αφενός ότι τα θεατρικά έργα, πρωτότυπα ή μη, προσφέρονταν κυρίως προς ανάγνωση και λιγότερο για σκηνική αναπαράσταση και αφετέρου ότι οι μεταφραστικές επιλογές περιορίζονταν στον κύκλο ενδιαφερόντων των λογίων, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τις δυνατότητες των νεόκοπων ακόμη τεχνιτών της υποκριτικής τέχνης στην Ελλάδα.

31 Μπούμπουρα, 2011. Επίσης Ριζάκη, 2007.

Γ' Αρχαίο Θέατρο *

Το ενδιαφέρον για την αρχαιότητα σε όλες τις πτυχές της κυριαρχεί στον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19^{ου} αιώνα, αντικατοπτρίζοντας το ζητούμενο της εποχής, σύνδεση του νέου Ελληνισμού με την αρχαία ελληνική κληρονομιά, με τελική στόχευση την τόνωση της εθνικής συνείδησης. Οι Νεοέλληνες ανακαλύπτουν την αρχαία Ελλάδα μέσα από την αρχαιοφιλία της Δύσης που ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα είχε στρέψει το ενδιαφέρον της σε όλες τις εκφάνσεις του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, επιρροές τις οποίες ενσωματώνει στα σύγχρονά της δημιουργήματα σε όλους τους τομείς των γραμμάτων και των τεχνών (φιλοσοφία, λογοτεχνία, θέατρο, μουσική, καλές τέχνες, αρχιτεκτονική).

Η πορεία προς την αναζήτηση και εγκόλπωση της αρχαίας πολιτιστικής κληρονομιάς από την πνευματική elite της απελευθερωμένης Ελλάδας ενδυναμώνεται από τα εντυπωσιακά αποτελέσματα των ανασκαφών των ξένων αρχαιολογικών αποστολών που έρχονται να προσθέσουν νέα ερείσματα τεκμηρίωσης του ιδεολογήματος της ελληνικότητας. Έτσι το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, υπό την επιρροή του βαυαρικού νεοκλασικισμού αλλά και του ρομαντισμού, θα χρησιμοποιήσει την ελληνική αρχαιότητα ως ακλόνητη απόδειξη της συνέχειας του Ελληνισμού, ιδεολόγημα που θα εξυπηρετήσει το κίνημα του Μεγαλοϊδεατισμού και του Αλυτρωτισμού, συντηρώντας ανέξοδα τον πατριωτισμό του ελληνικού λαού.³²

Στο πλαίσιο της πνευματικής και ιδεολογικής αυτής ζύμωσης το ενδιαφέρον για το αρχαίο θέατρο επιστρατεύτηκε ως ένα επιπλέον τεκμήριο αφενός της ελληνικότητας, αφετέρου της ευρωπαϊκής ταυτότητας του νεόκοπου κρατιδίου, αφού οι Δυτικοί είχαν ήδη διατρέψει στη μελέτη του και σε προσπάθειες αναβίωσής του.

Ήταν λοιπόν πολύ φυσικό, η στροφή προς την κλασική αρχαιότητα να προσελκύσει το ενδιαφέρον των συντακτών των περιοδικών οι οποίοι εμπλουτίζουν την ύλη τους με θεματολογία

* Την ενότητα αυτή επεξεργάστηκε και παρουσίασε στο Ε' Διεθνές Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών η Αικατερίνη Διακουμοπούλου-Ζαραμπούκα.

32 Από την πλούσια σχετική βιβλιογραφία βλ. ενδεικτικά: Σκοπετέα 1988, Κιτρομηλίδης 1996, Petropoulos 1997, Ντριώ 1998, Πολίτης 1998, Rosen 1998, Hobsbawm 2000, Διαμαντούρος 2002, Μυστακίδου 2004, Κρεμμυδάς 2010.

σχετική με την αρχαία δραματουργία και το αρχαίο θέατρο. Από την πληθώρα των άρθρων για την αρχαιότητα, τέσσερις είναι οι κύριοι τομείς για το αρχαίο θέατρο που εντοπίζονται στα υπό εξέταση περιοδικά, οι οποίοι αναφέρονται εδώ με αντιπροσωπευτικά δημοσιεύματα:

- α) Η πρόσληψη του αρχαίου ελληνικού θεάτρου μέσω της ευρωπαϊκής δραματουργίας (βλ. ενδεικτικά Περί της συνθέσεως υπό Αλεξάνδρου Δουμά του δράματος *Orestie*, κατά τα πρότυπα των αρχαίων Ελλήνων ποιητών).³³
- β) Η πρόσληψη του αρχαίου δράματος μέσω της παραστασιογραφίας. Ενδεικτικά μνημονεύονται η παράσταση της *Αντιγόνης* στο Βερολίνο το 1842 και ο αντίκτυπός της στην αθηναϊκή παραστασιογραφία όπως αποτυπώνεται στην παράστασή της *Αντιγόνης* στο Ηρώδειο 1867,³⁴ η παράσταση της *Εκάβης* στη Χάλκη³⁵ και ο *Οιδίπους Τύραννος* στη Γαλλία.³⁶
- γ) Η αρχαιολογία και η αρχιτεκτονική των αρχαίων θεάτρων.
1. Η αρχαιολογία, η αρχιτεκτονική και η τοπογραφία εμφανίζεται συχνά συνυφασμένη με το αρχαίο θέατρο. (π. χ. Τοπογραφική περιγραφή της πόλης των Θηβών).³⁷
 2. Περιγραφή των ευρημάτων ανασκαφής (π. χ. στη περιοχή της Ρώμης: γλυπτά, ένα θέατρο κ. α.).³⁸
 3. Στοιχεία για το θέατρο του Διονύσου και την ιστορία του μετά την ανακάλυψή του. Η ανασκαφή στο θέατρο του Διονύσου υπήρξε δημοφιλές θέμα για την αρθρογραφία των περιοδικών. Στα τεύχη της *Χρυσασίδας* του 1863 υπάρχουν εκτενή άρθρα για τις ανασκαφές στο θέατρο από Γερμανούς αρχαιολόγους, περιγραφή του θεάτρου και των αρχαιολογικών ευρημάτων, αναφορά στην ιστορική

33 *Θελξινόη*, 1856.

34 Πρόκειται για την παράσταση της «Αντιγόνης» στο Βερολίνο του 1842. Είχε προηγηθεί η παράσταση στο Πότσταμ το 1841 σε σκηνοθεσία του Ludwig Tieck, με τα μελοποιημένα χορικά από τον Μέντελσον (*Πανδώρα* 1850). Βλ. επίσης: Σιδέρης 1963, Μαυρομούστακος 1999 και Ρεμεδιάκη 2004.

35 *Πανδώρα*, 1856.

36 *Πανδώρα*, 1857.

37 (*Αποθήκη των Ωφελίων και των Τερπνών Γνώσεων* 1849). Ίσως πρόκειται για μελέτημα του Αλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβή, ο οποίος υπήρξε μόνιμος συνεργάτης του περιοδικού στον τομέα της Αρχαιολογίας.

38 *Πανδώρα* 1850.

χρήση του χώρου.³⁹ Ενδιαφέρον παρουσιάζει ανυπόγραφο άρθρο στην *Πανδώρα*, όπου στηλιτεύεται η αδιαφορία των Αθηναίων για τη διάσωση και ανάδειξη των αρχαιοτήτων, αλλά και για τη δημιουργία μουσείου με σκοπό τη φύλαξη των αρχαιοτήτων του θεάτρου του Διονύσου.⁴⁰

δ) Μελέτες και κριτική ανάλυση για το αρχαίο θέατρο.

Κριτική ανάλυση (βλ. ενδεικτική ανάλυση του όρου «Μυθιστορία» όπως την περιγράφει ο Huet, με παραπομπές στον Αριστοτέλη).⁴¹

Παρουσίαση έργων και συγγραφέων (π. χ. το έργο του Αριστοφάνη και υποστήριξη του έναντι των επικριτών του. Στο τέλος του συγκεκριμένου άρθρου ο Ραγκαβής έχει προσθέσει βιβλιογραφία των νεώτερων εκδόσεων και μεταφράσεων έργων του Αριστοφάνη. Πρόκειται για μία συναρμογή κριτικής τοποθέτησης και φιλολογικής μελέτης).⁴²

Αρχαία ελληνική μουσική (π. χ. μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία της μουσικής με έμφαση στην αρχαιοελληνική καταγωγή και τη θρησκευτική μουσική).⁴³

Φιλολογικές μελέτες (π. χ. μελέτη η οποία δημοσιεύεται σε συνέχειες στο περιοδικό *Θελξινόη* της Κ/πολης, με θέμα την εξέλιξη της Νέας Κωμωδίας και τη σημασία της για τον αντικατοπτρισμό των ηθών και των ιδεών της εποχής της.⁴⁴ Πρόκειται για μετάφραση του μελετήματος των M. Benoît και G. Guizot, με τίτλο: *Ο Μένανδρος ή Περί νέας κωμωδίας παρ Έλλησι*. Η μελέτη πραγματεύεται το περιεχόμενο της Νέας Κωμωδίας, η οποία αντλεί τη θεματολογία της κυρίως από την ιδιωτική ζωή. Σχολιάζονται οι κοινωνικοί ρόλοι της γυναίκας και ο τρόπος που παρουσιάζεται στη Νέα Κωμωδία. Επιμέρους σημαντικές ενότητες του άρθρου αφορούν στην επιστήμη της φιλολογίας και στην ανάδειξη της κωμωδίας σε αντικείμενο μελέτης καθώς και στη σχέση της Νέας Κωμωδίας με το σατυρικό δράμα. Δίνεται έμφαση στη θεματολογία, κυρίως στη θρησκευτική κριτική και τα ιδιωτικά ήθη, την εμφάνιση του έρωτα, τη σχέση κυρίου και δούλου. Όσον αφορά τη κριτική

39 Περβανόγλους 1863 και *Χρυσσαλίσ* 1863.

40 *Πανδώρα* 1864.

41 Διαμαντόπουλος 1848.

42 Ραγκαβής, 1841.

43 *Αποθήκη των Ωφελίμων και Τερπνών Γνώσεων* 1848.

44 *Θελξινόη*, 1856.

του θρησκευτικού συστήματος, περισσότεροι ευάλωτοι στη διακωμώδηση είναι οι θεοί με έντονες ανθρώπινες αδυναμίες. Η διαδικασία κριτικής του θρησκευτικού συστήματος ξεκινά από τον Όμηρο. Το δράμα, ακολουθώντας την κοινωνία, εντείνει την κριτική. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τραγωδίας και κωμωδίας. Οι συνθήκες που επικρατούσαν κατά τον αιώνα του Μενάνδρου, όταν και ήκμασε η Νέα Κωμωδία. Το τελευταίο μέρος της μελέτης εστιάζει στην εθιμική διάσταση που έχει λάβει η θρησκευτική εμπειρία στην Νέα Κωμωδία και στη σημασία της τύχης για την έκβαση της ζωής του ανθρώπου). Οι βιογραφίες των δραματικών ποιητών (π. χ. βιογραφικές πληροφορίες για τον Σοφοκλή ή ακόμα και συγκρίσεις με Ευρωπαίους συγγραφείς οι οποίοι επηρεάστηκαν από τον μεγάλο τραγικό και συνέγραψαν έργα με την ίδια θεματολογία).⁴⁵ Άρθρα για νεανικό ή σχολικό αναγνωστικό κοινό (βλ. ενδεικτικά κείμενο του Θ. Καρούσου το οποίο αναφέρεται στις παραδόσεις του σχολικού έτους 1860-1861, όπου παραθέτει την υπόθεση της *Εκάβης* του Ευριπίδη καθώς και κάποια σχόλια για την τραγωδία⁴⁶ Στο απόσπασμα αυτό ο συγγραφέας συμπληρώνει εκτενές βιογραφικό σημείωμα του Ευριπίδη και σχολιάζει βασικά χαρακτηριστικά του ύφους του, το οποίο συγκρίνει με εκείνο των άλλων δύο τραγικών ποιητών.

Μεταφρασμένα αποσπάσματα (π.χ. μετάφραση της *Λυσιστράτης*).⁴⁷

Η αρθρογραφία αρχαιοελληνικού περιεχομένου στην πλειονότητά της συγκροτείται από μεταφράσεις μελετημάτων και η θεωρητική τοποθέτηση των περισσότερων αρθρογράφων εμφανίζεται μιμητική, μεταφέροντας απλώς τις θέσεις των Ευρωπαίων λογίων. Οι μεταφρασμένες πραγματείες Ευρωπαίων ελληνοειστών επιλέγονταν τυχαία για να υπηρετήσουν τις δύο εθνικές «απαιτήσεις», την αδιάρρηκτη συνέχεια του ελληνισμού και τη θέση της Ελλάδας σε σχέση με τη δύση, χωρίς κάποιο συγκεκριμένο άξονα με αποτέλεσμα τη στείρα πρόσληψη της ευρωπαϊκής αρχαιολογίας.⁴⁸

45 Πείσανδρος 1850.

46 Λιναρδάτος 1866 και Πανδώρα 1863.

47 Πανδώρα 1864.

48 Πατρικίου, 2004.

Μπορούσαν άραγε οι συντάκτες των περιοδικών στα μέσα του 19^{ου} αι. να συνδιαλεχθούν αυτοδύναμα με το αρχαιοελληνικό παρελθόν; Η απάντηση είναι μάλλον αρνητική, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, όπως αποτυπώνονται σε δύο ενδεικτικά παραδείγματα: Το πρώτο αφορά την ανακάλυψη του θεάτρου του Διονύσου και το ανυπόγραφο άρθρο στην *Πανδώρα* όπου στηλιτεύεται η αδιαφορία των Αθηναίων για τη διάσωση και ανάδειξη των αρχαιοτήτων,⁴⁹ την ίδια στιγμή όπου η επικαιρότητα εξήρε την γερμανική σκαπάνη και το δεύτερο παράδειγμα, πολύ πιο σημαντικό, αφορά στο πρώιμο άρθρο του Ραγκαβή, στον *Ευρωπαϊκό Ερανοστή* του 1841, στο οποίο ο διαπρεπής αρχαιολόγος της εποχής εμβραθύνει στις αρετές της αριστοφανικής εργογραφίας.⁵⁰

Βιβλιογραφία

Διαμαντούρος, Ν.: *Οι απαρχές της συγκρότησης του σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα: 1821-1828*. Αθήνα: ΜΙΕΤ, 2002.

Τα Ελληνικά προεπαναστατικά περιοδικά: Ευρητήρια. Επιμ. Αγγελική Γαβαθά-Παναγιωτοπούλου, Ρωξάνη Αργυροπούλου, Άννα Ταμπάκη, Εμμανουήλ Φραγκίσκος. Αθήνα: ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1971-1983. 3 τόμ.

Καρπόζηλου, Μάρθα: *Τα ελληνικά οικογενειακά φιλολογικά περιοδικά (1847-1900)*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 1991.

Κέντρον Νεοελληνικών Σπουδών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών: *Έκθεση εικοσαετίας: 1960-1980*. Αθήνα: ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1980.

Κιτρομηλίδης Π.: *Νεοελληνικός Διαφωτισμός: Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*. Αθήνα: Μ. Ι. Ε. Τ 1996.

Κρεμμυδάς Βασίλης: *Η Μεγάλη Ιδέα. Μεταμορφώσεις ενός εθνικού ιδεολογήματος*. Αθήνα: Τυποθήτω 2010.

Μαυρομούστακος, Πλάτων: «Παραστάσεις αρχαίου ελληνικού δράματος στην Ευρώπη κατά τους νεότερους χρόνους». Στο: *Γ' Διεθνής Επιστημονική Συνάντηση Επτανησιακής Γραμματείας Ελληνιστών*, Κέρκυρα, 1997. Αθήνα: Καστανιώτης, 1999: 77-87.

Μπούμπουρα, Μαρία: *Γυναικεία εκπαίδευση: Η παιδαγωγός*

49 *Πανδώρα* 1864.

50 Ραγκαβής 1841.

- Πολυτίμη Κουσκούρη*. Μεταπτυχιακή Εργασία στο Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης, Ρέθυμνο 2011.
- Μυστακίδου Αικατερίνη: *Η Μεγάλη Ιδέα στον τύπο του γένους*. Αθήνα: Πατάκης 2004.
- Ντριώ Εδουάρδος: *Η Μεγάλη Ιδέα: Η αναγέννηση του Ελληνισμού*. Μφρ. Αλεξάνδρα Δρακοπούλου. Αθήνα: Κάτοπτρο 1998.
- Πατρικίου, Έλενα: «Τα ανομολόγητα δάνεια. Οι πρώτες προσλήψεις δυτικοευρωπαϊκών φιλολογικών και αισθητικών ερμηνειών της τραγωδίας από τη νεοελληνική διάνοηση και το νεοελληνικό θέατρο». Στα *Πρακτικά Β΄ Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου*, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα: Ergo 2004: 163-173.
- Πολίτης Αλ.: *Ρομαντικά χρόνια: Ιδεολογίες και νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880*. Αθήνα: Ε. Μ. Ν. Ε. -Μνήμων 1998.
- Πετράκου, Κυριακή: *Οι θεατρικοί διαγωνισμοί:1870-1925*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999.
- : «Η καταλανική παρουσία στο νεοελληνικό θέατρο» στον τόμο: *Η Καταλανο-αραγωνική κυριαρχία στον ελληνικό χώρο*. Αθήνα: Ινστιτούτο Θερβάντες, 2012, 133-153.
- Ρεμεδιάκη, Ιωάννα: «Η πρώτη παράσταση της Αντιγόνης στην Ελλάδα και την Γερμανία. Μεταφραστικές και άλλες σχέσεις.» Στα *Πρακτικά του Β΄ Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου*. Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών. Αθήνα: Ergo, 2004: 155-161.
- Ριζάκη, Ειρήνη: *Οι «γράφουσες» Ελληνίδες: Σημειώσεις για τη γυναικεία λογοσύνη του 19ου αιώνα*. Αθήνα: Κατάρτι, 2007.
- Σαχίνης Απόστολος: *Συμβολή στην ιστορία της Πανδώρας και των παλιών περιοδικών*. Αθήνα, 1964.
- Σκοπετέα, Ε.: *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα, Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*. Αθήνα: Πολύτυπο 1988.
- Σολομωνίδης, Χρ.: *Το θέατρο στη Σμύρνη:1675-1922*. Αθήνα, 1954.
- Σταματοπούλου-Βασιλάκου, Χρυσόθεμις «Οι Έλληνες ηθοποιοί και το δραματουργικό τους έργο το 19ο αιώνα: Μία πρώτη σφαι-

- ρική προσέγγιση». *Πρακτικά Δημερίδας στη μνήμη της Αγνής Μουζενίδου με θέμα «Ο ηθοποιός και η τέχνη της υποκριτικής: Θεωρία και πράξη, ιστορία και παρόν»*. Επιμ. Γρηγόρης Ιωαννίδης. Αθήνα: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Ergo, 2010, 35-45.
- : «Ελληνική βιβλιογραφία μονόπρακτων έργων του 19ου αιώνα: Α΄ συμβολή». *Παράβασις* 4 (2002) : 87-213.
- : *Το θέατρο στην καθ'ημάς Ανατολή: Κωνσταντινούπολη-Σμύρνη: Οκτώ μελετήματα*. Αθήνα: Πολύτροπον, 2006.
- Χατζηδήμος, Αθανάσιος: «Σμυρναϊκή βιβλιογραφία». *Μικρασιατικά Χρονικά* 4 (1948): 112.
- Χατζηπανταζής, Θόδωρος: *Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβεως*. Τόμ. Α1-Α2. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2002.
- : *Από του Νείλου μέχρι του Δουνάβεως*. Τόμ. Β1-Β2. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2012.
- : *Η ελληνική κωμωδία και τα πρότυπά της στο 19ο αιώνα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2004.
- : *Το ελληνικό ιστορικό δράμα από το 19ο στον 20ό αιώνα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών. 2006.
- Hobsbawm E. J.: *Η εποχή των επαναστάσεων, 1789-1848*. Αθήνα: Μ. Ι. Ε. Τ. 2000.
- Petropoulos J. A.: *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843)*. Τόμοι Α΄-Β΄, Αθήνα: Μ. Ι. Ε. Τ. 1997.
- Rosen Fr.: *Ο ελληνικός εθνικισμός και ο βρετανικός φιλελευθερισμός*. Αθήνα: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε. Ι. Ε. 1998.

Αρθρογραφία

- «Ανασκαφαί Ρώμης», *Πανδώρα Β΄* (1850): 47-48.
- «Η Αντιγόνη επί των νέων θεάτρων», *Πανδώρα Β΄* (1850): 44- 47.
- Αντωνιάδης, Αντώνιος: «*Η χριστιανή Ευγενία, ήτοι Το φρόνημα των πρώτων Χριστιανών*». *Ιλισσός Η΄-Θ΄* (1870):121-127.
- «*Το αριστείον της ζωγραφικής ή η εικόν της Δανάης: Κωμωδία εις δύο πράξεις*. Μετ. εκ του γαλλικού». *Πανδώρα*, 52 (1852): 97-107.

- Βέρος: «*Τα ρομαντικά δράματα: Παρωδία κατά το ιταλικόν*». *Ιλισσός Η-Θ'* (1870): 251-262.
- Βερσής, Κωνσταντίνος: «*Αννίβας εν Γορτύνι: Δράμα σατυρικόν εις μέρη πέντε*». *Ιλισσός Ι'* (30/9/1870): 273-276.
- «*Η γυνή ομοιάζει την σκιάν σου: Κωμωδία εις 1 πράξιν. Μετ. ελευθέρως εκ του γαλλικού υπό Κων/νου Ι. Δραγούμη*». *Πανδώρα* 498, (1870):417-425.
- Διαμαντόπουλος, Α.: «*Περί του ορισμού της μυθιστορίας (Roman.)*». *Αποθήκη των Ωφελίμων και Τερπνών Γνώσεων* 17 (1848): 243-246.
- «*Ελληνικόν δράμα εν Γαλλία*». *Πανδώρα* 179 (1857): 252-253.
- «*Επεισόδιον του πολέμου των δύο ρόδων. Εκ του γαλλικού. Μετ. Καλλιρόη Αντωνιάδου*». *Ιλισσός Δ'* (1858): 118-122.
- Ζάνος, Παναγιώτης: «*Ανδρογυναικομαχία: Κωμωδία εις μέρη τρία*». *Ιλισσός ΙΓ'-ΙΔ'* (1870): 358-371, *ΙΕ'-ΙΣΤ'* (1870): 404-416, *ΙΖ'* (1871): 441-445.
- «*Θεατρική παράστασις*». *Πανδώρα* 146, (1856): 45-46.
- «*Θέατρον Διονύσου*». *Πανδώρα* 339 (1864): 52-53.
- Καμπούρογλου, Ιωάννης: «*Ο θάνατος του Φειδίου*». *Ιλισσός Δ'* (1869): 137-144, *Στ'* (1869): 209-219.
- Καμπούρογλου, Ιωάννης: «*Παλαιοί φάκελλοι, νέα πάθη*». *Ιλισσός Ι'* (1870): 372-381.
- Καμπούρογλου, Ιωάννης: «*Πως τρέφεται ο έρωσ: Μίμος εις τρεις σκηνάς*». *Ιλισσός Στ'-Ζ'* (1870): 170-184.
- Καμπούρογλου, Ιωάννης: «*Η χήρα: Δύο ώραι εντός αθηναϊκής αιθούσης*». *Ιλισσός Θ'* (1869): 281-286.
- Κουτούβαλης, Μαρίνος: «*Ιωάννης ο Καταλάνος άρχων του Ολύμπου*». *Ιλισσός ΚΒ'* (1872): 516-519.
- Λάμπρος, Σπυρίδων: «*Ο τελευταίος κόμης των Σαλώνων: Απόσπασμα*». *Ιλισσός Στ'-Ζ'* (1872): 211-212.
- Λιναρδάτος, Διονύσιος: «*Υπόθεσις της Εκάβης και σκέψεις επί των δραμάτων του Ευριπίδου*». *Πανδώρα* 320 (1866): 186-189 και 321 (1863): 212-217.
- «*Ο Μένανδρος ή περί νέας κωμωδίας παρ Έλλησι*». *Θελξινόη ΙΕ'* [1856]: 97-105.

- «Ορεστία». *Θελξινόη* 1 (1856): 24.
- Πείσανδρος: «Οιδίπους Τύραννος». *Η Ιωνική Μέλισσα* 4 1850: 47-48.
- Περβανόγλους, Π.: «Το διονυσιακόν θέατρον των Αθηνών». *Χρυσάλλης* 3 (1863): 73-77.
- «Περί μουσικής». *Αποθήκη των Ωφελίμων και Τερπνών Γνώσεων* 8 (1848): 25-48.
- «Περί των εν τω Διονυσιακώ θεάτρω ανευρεθέντων αναγλύφων». *Χρυσάλλης* 15 (1863): 473-476.
- «Ποικίλα». *Πανδώρα* 333 (1864): 553-557.
- Ραγκαβής Α. Ρ.: «Αριστοφάνης». *Ευρωπαϊκός Εραμιστής Β'* (1841): 145-156.
- Ραφόπουλος, Ξενοφών: «Ειδύλλιον». *Ευτέρπη* 11 (1848): 12-13.
- «Το ρόδον που μοσχοβολά δε μοιάζει στο χορτάρι. Μετ. Γ. Χ. Ζαλοκώστας». *Ευτέρπη* 54 (1855): 132-138.
- Σιδέρης, Γιάννης: «Παλαιοί πόθοι για την αναβίωση της τραγωδίας». *Θέατρο* 8 (1963): 35-36.
- «Τοπογραφία των Θηβών». *Αποθήκη των Ωφελίμων και των Τερπνών Γνώσεων* 19 (1849): 9-11.
- «Τύχη με το καντάρι: Μονόπρακτη κωμωδία». *Ο Φιλόκαλος Σμυρναίος* 7 (1859): 100-103.
- Castelvecchio, Riccardo: «Οι παράφρονες: Δράμα εις πράξεις τέσσερας». *Ιλισσός Ε'* (1869): 177-190, *Στ'* (1869): 219-230.
- Feuillet, Octave: «Ιουλία: Δράμα εις πράξεις τρεις και εις πεζόν λόγον». *Πανδώρα* 463 (1869): 125-135, 465 (1869): 165-172, 467 (1869): 213-217.
- Feuillet, Octave: *Σκηναί Παρισινάι: Κίρκη*. Μετ. ΔΙΚ». *Πανδώρα* 472 (1869): 311-315.
- Girardin, Delphine de: «Ο πίλος του ωρολογοποιού: Κωμωδία εις 1 πράξιν μεταφρασθείσα ελευθέρως εκ του γαλλικού υπό Κων/νου Ι. Δραγούμη». *Πανδώρα* 501 (1871): 477-491.
- Girardin, Emile de: «Η χαρά προξενεί τρόπον: Κωμωδία εκ του γαλλικού». *Πανδώρα* 510 (1871): 133-136, 512 (1871): 184-186, 513 (1871): 207-210, 515 (1871): 257-261, 516 (1871): 284-288.

- Karr, Alfonse: «*Το πανδοχείον του βίου*. Μετ. ΔΙΚ. ». *Πανδώρα* 470 (1869): 271-275.
- Mery, Joseph: «*Δόξα και έρως*». *Πανδώρα* 407, (1867): 543-547.
- Musset, Alfred de: «*Όνος και ρυάκιον*». *Πανδώρα* 295 (1862): 156-162.
- Musset, Alfred de: «*Φαντασιοσκοπία*». *Πανδώρα* 385 (1866): 20-24.
- Shakespeare: «*Οθέλλος ήτοι ο Μαύρος της Βενετίας*». *Φιλόκαλος Σμυρναίος* 49 (1858): 253-261, 20 (1858): 268-272, 21 (1858): 284-288, 22 (1858): 292-305, 23 (1858): 315-322, 24 (1858): 329-338.
- Soulié Frédéric: «*Ευλαλία Ποντουά: Δράμα εκ πράξεις πέντε μετά προλόγου*». *Ιλισσός Β'* (1870): 33-44, *ΚΔ'* (1871): 596-600, *Γ'* (1871): 54-61, *Δ'* (1871): 77-83, *Ε'* (1871): 105-110, *Στ'* (1871): 127-133, *Ζ'* (1871): 152-160, *Η'* (1871): 174-183, *Θ'* (1871): 195-203, *Ι'* (1871): 220-225, *ΙΒ'* (1871): 268-275, *ΙΓ'* (1871): 294-301, *ΙΔ'* (1872): 315-322.
- Staël, Mme de: «*Η Αγαρ εν τη ερήμω: Δράμα ηθικόν εκ του γαλλικού*. Μετ. Μ. Π. Γκεντιλίνης». *Πανδώρα* 432 (1868): 468-471.
- Staël, Mme de: «*Η Αγαρ εν τη ερήμω: Λυρική σκηνή συντεθείσα το 1806*. Μετ. Πολυτίμη Κουσκούρη». *Ευτέρπη* 56 (1855): 184-188.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α', Β', Γ', Δ'

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

1. Εννοιολογήσεις των κρίσεων

Βασιλική Παπαγεωργίου: Κρισιακό τοπίο και ΜΜΕ: μετατοπίσεις του δημόσιου λόγου και νέα πολιτισμικά πρότυπα στην περίπτωση της ελληνικής τηλεόρασης	31
Παρασκευή Δεληκάρη: Απόπειρες αμφισβήτησης της «κρίσης» ως ηγεμονικής πολιτισμικής μεταφοράς, με όρους κοινωνιολογίας της τέχνης	65
Κώστας Θεολόγου: The “priblic” (a modern-Greek particularity) and public space in modern Greece	81

2. Μεταβολές του θρησκευτικού παραδείγματος

Αθανάσιος Σωτ. Τζιερτζής: Εκκλησιαστική συνέχεια και ρήξη μετά την προσάρτηση των Νέων Χωρών: οι θέσεις του Μητροπολίτου Σερρών Αποστόλου Χριστοδούλου (1909-1917) για τις σχέσεις Εκκλησίας – Πολιτείας και η στάση του απέναντι στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Εκκλησία της Ελλάδος	99
Μ. Γ. Βαρβούνης, Νάντια Μαχά – Μπιζούμη: Συνέχειες και ασυνέχειες στην ελληνική παράδοση των ιερατικών αμφίων (19ος–20ός αιώνας)	125
Carlos Martínez: Με το βλέμμα στο Ισλάμ. Ο διάλογος μεταξύ Μανουήλ Β' και ενός Mudarris	147
Μαίρη Μαργαρώνη: Η εξάπλωση της Μπαχάϊ Πίστης από το Ιράν στην Ελλάδα: Συμβολή στην ιστορία και τον πολιτισμικό βίο των ελληνικών θρησκευτικών μειονοτήτων	159
Αλέξανδρος Σακελλαρίου: Μορφές αθεΐας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία: πολιτισμικές ρήξεις εντός ενός ελληνορθόδοξου κοινωνικού περιβάλλοντος	179

Δημήτρης Αγγελής: Η πρόσληψη των νεοορθόδοξων από τα περιοδικά λόγου και στοχασμού	197
---	-----

3. Μεταβολές του πολιτικού / οικονομικού παραδείγματος

3.1. Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και ιδεολογικές αναζητήσεις στο ύστερο Βυζάντιο και στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας

Daniel Hernández San José: The Perception of Justinian in the Latin West: Considerations from Dante's Works	211
Χαράλαμπος Μηνάογλου: Επιστροφή, συνέχεια ή καινά δαιμόνια; Ο άλλος «Ελληνισμός» του Πλήθωνα	225
Στέλιος Μουζάκης: Πρακτικές, συμπεριφορές και ρήξεις στον αγροτικό κόσμο. Βροντολόγια-σεισμολόγια-νομοκανόνες 17ου-18ου αιώνα. Καταχρηστικές παρεκκλίσεις στη διαχείρισή τους	237
Tudor Dinu: Οι ηγεμονίες του Νικόλαου Μαυροκορδάτου στη Βλαχία – ορόσημο στον τρόπο διακυβέρνησης των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών;	265
Stefan Petrescu: Συνέχειες και ασυνέχειες στην οργάνωση και τη λειτουργία του ελληνόφωνου κόσμου των παραδουνάβιων ηγεμονιών κατά το πρώτο μισό του δέκατου ένατου αιώνα	281

3.2. Κοινότητες σε μετάβαση και η συγκρότηση των θεσμών του νεοελληνικού κράτους

Ντίνα Μουστάνη: Αφομοίωση και διάκριση: οι κοινότητες των Οθωμανών και Εβραίων στο Βόλο μετά την προσάρτηση	295
Νικόλαος Αναστασόπουλος: Από την Οθωμανική περίοδο στο Ελληνικό κράτος: πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις για την περιοχή των Ιωαννίνων	311
Ιωάννης Μ. Μπακιρτζής: Η μετάβαση από το 19ο στον 20ό αιώνα για τις πόλεις του βορειοελλαδικού χώρου – η περίπτωση των αστικών κέντρων της δυτικής Θράκης, όπως αποτυπώνεται στις επίσημες οθωμανικές επετηρίδες και λεξικά και στη γαλλόφωνη Επετηρίδα της Ανατολής	325

- Αργύριος Ν. Γιαννέλος:** Παραβατικές συμπεριφορές και η ποινική τους όψη στις εκλογές του Ελληνικού κράτους 1867-1872. Ένας πίνακας ποινών του Υπουργείου Δικαιοσύνης (1873) 341
- Σοφία Αλεξία Παπαζαφειροπούλου:** Ο ρόλος της αυτοκίνησης στην κουλτούρα του ελεύθερου χρόνου των ελληνικών μεσαίων και κατώτερων τάξεων κατά την περίοδο 1950-1970 367

3.3. Ιδεολογικές κρίσεις και συγκρούσεις και η ιστοριογραφική τους αποτύπωση (19ος-20ός αι.)

- Αριάδνη Μουταφίδου:** Der "heilige Kampf" und das "revolutionäre Element". Kontinuität und Diskontinuität in Krisen- und Übergangszeiten 389
- Dimitris Miguel Morfakidis-Motos:** Η ελληνική εθνεγερσία στον ισπανικό Τύπο (1821-1830). Μια εισαγωγική μελέτη 403
- Matilde Morcillo:** La crisis griega de 1909: La Liga Militar y la Asamblea revisionista griega a través de la correspondencia diplomática 423
- Χριστίνα Βαμβούρη, Δημήτρης Μαυρίδης:** Ασυνέχεια και ρήξη της ελληνικής κοινωνίας στις μετεμφυλιακές δεκαετίες, 1950-1981 437

3.4. Στάσεις απέναντι στην αρχαιότητα

- Αικατερίνη Λεύκα:** Συνέχειες και ασυνέχειες στις εκπαιδευτικές απόψεις του Αδαμάντιου Κοραή 457
- Βασίλης Μπακούρος:** Η ρητορική αναπαλαίωση και «οι της αρχαιότητος πλίνθοι» στο εκπαιδευτικό οικοδόμημα του Γένους. Ένα ανέκδοτο προσφώνημα του 1706, έργο του Αντωνίου Βυζαντίου, προς τον πατριάρχη Γαβριήλ Γ' 467
- Γεώργιος Κοντογιώργης:** Σχετικά με το τέλος της αρχαιότητας 483

3.5. Διαβαλκανικές και διευρωπαϊκές σχέσεις

- Ελεονώρα Ναξίδου:** Η Ιδέα της Συνέχειας του Ελληνικού Έθνους στην Ιστοριογραφική Αφήγηση των Διανοομένων της Βουλγαρικής Αναγέννησης 505

Γεώργιος Δ. Παναγόπουλος: Έλληνες και Πανσλαβισμός με βάση την αρθρογραφία του Κωνσταντίν Λεόντιεφ: Η ρηγμάτωση των βεβαιοτήτων ή η επιβεβαίωση της ρήξης;	521
Ekkehard W. Bornträger: Παράδοση, εθνική ταυτότητα και εκσυγχρονιστικά οράματα στην ελληνική και ρουμανική δοκιμιογραφία του μεσοπολέμου: Θεοτοκάς και Ciogan	547
Χρήστος Γραμματικός: Το εγχείρημα της ελληνοτουρκικής φιλίας στην ιστορική του προοπτική: οι μορφωτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των δύο χωρών στο διάστημα 1955-1964	565
Ηλίας Γ. Σκουλίδας: Συνέχειες και ασυνέχειες στις ελληνο-αλβανικές σχέσεις: η ελληνική πολιτική σε περιφερειακές εντάσεις	575
Στράτος Ν. Δορδανάς: Ο κουμπάρος-βασιλιάς και η διαφύλαξη της εδαφικής ακεραιότητας: Από τη βουλγαροφαγία των Βαλκανικών Πολέμων στη γερμανόφιλη αναδίπλωση του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου	593
Δημήτρης Κ. Αποστολόπουλος: Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη σχέση Ελλήνων-Γερμανών: από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την Κατοχή στον Ψυχρό Πόλεμο και την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση	605

4. Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών

4.1. Ζητήματα ιστορίας της εκπαίδευσης, μειονοτική εκπαίδευση και σύγχρονες εκπαιδευτικές αλλαγές

Ευστράτιος Βαχάρογλου: Η ηθική διαπαιδαγώγηση των αγοριών και κοριτσιών τον 19ο και αρχές 20ού αιώνα μέσα από εγχειρίδια Ηθικής και Παιδαγωγικά κείμενα: μία πρώτη προσέγγιση	623
Ευαγγελία Καλεράντε: Ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για την τεχνική εκπαίδευση: από την πολιτική των προθέσεων στη νομοθεσία (1860-2013)	641
Κωστής Τσιούμης: Πολιτικές διαχείρισης της μειονοτικής παρουσίας στην ελληνική εκπαίδευση 1923-2000	661
Μαριάνθη Παλάζη: Μια περίπτωση δίκης στο Διαρκές Εθνικό Μικτό Συμβούλιο: η «Δίκη των Αρχιγενείων Καθιδρυμάτων» Επιβατών Θράκης 1887-1892/1894	679

Κωστάντω Μπαρούτα – Ξέρρα: Η παιδεία στο χώρο της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας από την ίδρυση του αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα	697
--	-----

*4.2. Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στα σχολικά εγχειρίδια.
Ζητήματα διδακτικής*

Φωτεινή Πατεινάρη: Οι εκπαιδευτικές αλλαγές στο πλαίσιο των νέων δεδομένων που θέτει η πολυπολιτισμικότητα: το παράδειγμα των σχολικών εγχειριδίων σύγχρονης ιστορίας	715
Αγγελική Μουζακίτη: Από τη μία και μοναδική ιστορική αλήθεια στις πολλαπλές αναγνώσεις του ιστορικού παρελθόντος. Οι τομές και οι αλλαγές στην ελληνική μέση εκπαίδευση αναφορικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας. Θεωρητικά / Ιδεολογικά ζητήματα και προβληματισμοί	741
Encarnación Motos Guirao: La idea de Bizancio y el helenismo en los manuales escolares españoles de finales del siglo XIX y principios del XX	759
Κλεονίκη Δρούγκα: Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) στα ελληνικά διδακτικά εγχειρίδια Ιστορίας (δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) της περιόδου 1950-1974	777
Νίκος Ρουμπής: Η θέση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας	791
Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος: Πράξη και διδασκαλία της «Δημιουργικής Γραφής» στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα	801
Ana Elakovic – Nenadovic, Vojkan Stojičić: Ο ρόλος της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου	823
Μαρίνα Κοκκινίδου, Λήδα Τριανταφυλλίδου: Το προφίλ του σπουδαστή της ελληνικής γλώσσας στο επίπεδο επάρκειας: Διδακτικές προκλήσεις και προτάσεις	839
Anka Rađenović: Corrective feedback and its influence on L2 learners' performance	861
Stefan Dumitru: Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην ανώτερη στρατιωτική εκπαίδευση: το πεπρωμένο ενός μαθήματος	873
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄	883

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Β' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

5. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία

5.1. Σημειωτικοί κώδικες και γλωσσικά παίγνια

Ελένη Κόλλια: Σκιές και σώματα, φωνές στη σιωπή. Περιπτώσεις ονομάτων στο πεζογραφικό έργο του Γιάννη Σκαρίμπα	31
Λίζα Μαμακούκα: «Λέξεις-ασπάλακες», «λέξεις-φουρνέλα»: Οι γλωσσικές επιλογές ως μέσο κατάλυσης θεσμών στα μυθιστορήματα του Παύλου Μάτεσι	45
Ευάγγελος Α. Ντάβας: Έρωσ- Θάνατος: Η ρήξη των φραγμών στον <i>Παλαιό των ημερών</i> του Παύλου Μάτεσι	61

5.2. Ο λόγος της κριτικής και της διανόησης: επιτελέσεις του κανόνα

Δημήτρης Βλαχοδήμος: Ένας πρώιμος κανόνας της “γενιάς του τριάντα”: Πέτρου Σπανδωνίδη, <i>Η πεζογραφία των νέων (1929-1930)</i> , Θεσσαλονίκη 1934	75
Σάββας Καραμπέλας: Η συνέχεια της εθνικής ποίησης: Τα κριτήρια και οι αποκλεισμοί από τον κανόνα του Αντρέα Καραντώνη	91
Andria Michael: Η αναβίωση του αρχαίου ελληνικού δράματος και η νομιμοποίηση της ιστορικής συνέχειας στις αρχές του 20ού αιώνα στην Ελλάδα	103
Βασίλης Α. Μπογιατζής: «Τηλέφωνα του Επέκεινα»: Έλληνες διανοούμενοι ως δημιουργοί (performers) και αποκλειστικοί αντιπρόσωποι υπερβατικών οντοτήτων και Απολύτων (Μεσοπόλεμος-Μεταπολεμική περίοδος)	115
Βενετία Αποστολίδου: Γεώργιος Ζώρας και Λίνος Πολίτης: Οι περιορισμοί του πανεπιστημιακού θεσμού και το συμβολικό κεφάλαιο της Νεοελληνικής Φιλολογίας	143

Νίκος Φαλαγκάς: Η κριτική του ημερολογίου στην Ελλάδα: από την καταδίκη στη μίμηση	159
Σωτηρία Σταυρακοπούλου: Τομές και ρήξεις στη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης	179

5.3. Η πρόσληψη της αρχαιότητας και του Βυζαντίου

Συμεών Δεγερμεντζίδης: Ο ρόλος της χρονικής ασυνέχειας στις διακειμενικές νοηματοδοτήσεις του λογοτεχνικού μύθου	197
Calliopi Dourou: Μεταξύ αναγεννησιακού ουμανισμού και πρόδρομων μορφών Νεοελληνικής εθνικής αφύπνισης: αναψηλαφώντας την επική παράδοση του Ομήρου στην <i>Ιλιάδα</i> του Νικόλαου Λουκάνη (1526)	209
Γιάννης Ξούριας: Εκθρονίζοντας τον «Νέον Ανακρέοντα»	229
Georgia Pateridou: Continuities and discontinuities: Kostis Palamas' cultural politics at the end of the nineteenth century	245
Πολυξένη Κ. Μπίστα: «Η ιερή τάξη των πραγμάτων»: στοιχεία του υπερβατικού στα βυζαντινά έργα του Άγγελου Τερζάκη	255
Ευανθία Νικολαΐδου: Η «μυθική» μορφή του τελευταίου αυτο- κράτορα του Βυζαντίου σε έργα της νεοελληνικής λογο- τεχνίας	265

5.4. Μετάφραση και πολιτισμική διαμεσολάβηση – Λογοτεχνικά ρεύμα- τα και συγκριτολογικές προσεγγίσεις

Andreas N. Michalopoulos: Translating and interpreting Ovid's <i>Heroides</i> in 19th century Greece: Philippos Ioannou and his <i>Φιλολογικά Πάρεργα</i>	287
Charilaos N. Michalopoulos: Literary transfers and cross-cul- tural exchanges in the Greek speaking world at the turn of the 20th century: the verse translation of Ovid's <i>Metamorphoses</i> by A.S. Kasdaglis (1908)	299
Μαρία Σεχοπούλου: Αντιδάνεια: η αρχαιόθεμη τραγωδία του Στρίντμπεργκ «Hellas» και η άγνωστη μεταφραστική τύχη της στην Ελλάδα	315
Cristiano Luciani: Η βιβλιοθήκη Μουτζάν. Η ιταλομάθεια της Ελισάβετ Μαρτινέγκου (1801-1832)	329

Μιχαήλ Λειβαδιώτης: Ο Ν. Λούντζης μεταφραστής του Hegel: οι μεταφράσεις για τον Σολωμό	347
Βασιλική Μήσιου: Ο ρόλος της ποιητικής μετάφρασης στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γλώσσας και ποίησης	359
Χριστίνα – Γεωργία Κασίνη: Ο ελληνικός Joyce: Μια αμφίδρομη σχέση	373
Dimitra Chrysovitsanou: L'eco del Futurismo Italiano in Grecia – Il caso di Giorgio Theotokas	389
Nicole Votavoná Sumelidisová: Η γυναίκα και το γυναικείο σώμα στην ελληνική και τσεχική υπερρεαλιστική ποίηση του μεσοπολέμου	403

5.5. Έμφυλος λόγος στην ποίηση και στην πεζογραφία (19ος-20ός αι.)

Βαρβάρα Ρούσσου: Συνέχειες και ασυνέχειες στη γυναικεία ποίηση του 19ου και αρχών του 20ού αι.	419
Λουίζα Χριστοδουλίδου: Ρομαντικές και αντιθετικιστικές απηχήσεις στο ποιητικό έργο της Σαπφούς Λεοντιάδος: «Ο ποιητής και το δάσος ή η τέχνη και η φύσις»	437
Νίνα Παλαιού: Στα ίχνη μιας χειραφετικής φωνής των αρχών του 20ού αιώνα: η περίπτωση της Λώρας Δάφνη	451
Διαμάντη Αναγνωστοπούλου: Ρήξεις της στερεοτυπικής γυναικείας εικόνας και στάσης σε κείμενα γυναικών συγγραφέων του Μεσοπολέμου	469

5.6. Ειδολογικοί προβληματισμοί (12ος-20ός αι.)

Romina Luzi: Continuity, tradition and innovation in the Palaiologan novels	487
Δήμητρα Γιανναρά: Η λειτουργία του αφηγητή και του διηγητή in mediam narrationem	501
Ολυμπία Βρακοπούλου: Οραματικά κείμενα του 16ου αιώνα	519
Θεοδώρα Ζαμπάκη: Λόγοι φιλοσόφων και άλλων σοφών για τον νεκρό Μέγα Αλέξανδρο σε ανώνυμο αιθιοπικό κείμενο και σε αραβική διήγηση που παραθέτει ο ιστορικός al-Tha'ālibī (961-1038 μ.Χ.)	529

Μαρία Παραλίδου: Πρόσληψη της νέας τέχνης – Η κλασικο-ρομαντική αντινομία στο καταληκτικό κεφάλαιο της φιλοσοφικής πραγματείας <i>Δοκίμιον Καλλιλογίας ήτοι Στοιχεία Αισθητικής</i> (Ζάκυνθος, 1856) του Κωνσταντίνου Στρατούλη	547
Θάλεια Ιερωνυμάκη: Στον τόπο της διακοπής και της συνέχειας του βίου. Εκδοχές της ποίησης του νεκροταφείου στον 19 ^ο αιώνα	563
Νίκος Μαυρέλος: “Πάρεργον”, “Παίγνιον” και “Διηγηματική εγκυκλοπαίδεια”: Ο “ναρκισσισμός” της νεοελληνικής δημιουργικής πεζογραφίας ως όχημα της πρώιμης νεοτερικότητας (1716-1866)	581
Ειρήνη Χατζοπούλου: Η <i>Πάπισσα Ιωάννα</i> του Εμμανουήλ Ροΐδη: μια πρόταση πρώιμου νεωτερικού-ναρκισσιστικού μυθιστορήματος	599
Φωτεινή Λίκα: Επίγονοι του Γιουβενάλη ή του Ορατίου; Ο Λασκαράτος, ο Ροΐδης και η Σάτιρα του 19 ^{ου} αιώνα	619
Κατερίνα Κωστήου: Από την παρωδία στο pastiche: ζητήματα ορολογίας και θεωρίας. Μια «ειδολογική» προσέγγιση του ποιήματος «Τι είπε η γκαμήλα (παστίσιο)» του Γιώργου Σεφέρη	635
Ιουλιανή Βρούτση: Η ανατρεπτική «ποιητική του Τύπου»: ο Κωνσταντίνος Πωπ και η «επικίνδυνος [ειδολογική] καινοτομία» του νεοελληνικού χρονογραφήματος (1848)	661
Λέανδρος Φωτεινιάς: Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις της ελληνικής πεζογραφίας στον ημερήσιο τύπο: Ο ελληνικός λογοτεχνικός πεζός λόγος στην εφημερίδα το <i>Άστυ</i> , 1891-1900	689
Μαρία Καραϊσκού: Ρήξεις και συνέχειες στην ιστορία του νεοελληνικού διηγήματος: ο Δημοσθένης Βουτυράς και το «φάντασμα» της ηθογραφίας (1900-1930)	703
Αθηνά Κορούλη: Μετά την ηθογραφία: οι νέες κατευθύνσεις της μεσοπολεμικής διηγηματογραφίας (1920-1940)	723

5.7. Συνέχειες και ασυνέχειες στην Κρητική και Επτανησιακή Λογοτεχνία

Τάσος Α. Καπλάνης: Ασυνέχειες και ρήξεις; Οι ασυγχρονίες του ομόχρονου στην κρητική λογοτεχνία (14ος-16ος αι.)	743
Günther S. Henrich: Ακόμα ένα –αποσπασματικό– έργο του Γ. Χορτάτση: «Η Ξεχασμένη Νύφη»	765
Αφροδίτη Αθανασοπούλου: Από τις Κρητικές κωμωδίες στα σατιρικά όνειρα του Σολωμού	785
Αναστασία Δανάη Λαζαρίδου: «..από τα κόκκαλα βγαλμένοι»; Α. Κάλβος, Δ. Σολωμός, Ι. Ρίζος Νερουλός: Φαναριώτες και Επτανήσιοι στη δίνη της κρίσιμης επαναστατικής δεκαετίας 1820-1830	821
Κωστής Παύλου: Από τη φιλολογία στη γενετική κριτική: (α)συνέχειες και ρήξεις στην ερμηνεία και έκδοση του πρώτου σχεδίου γραφής των <i>Ελεύθερων πολιορκισμένων</i> του Διονύσιου Σολωμού	839
Κωνσταντίνος Φουρναράκης: Από το <i>Μισολόγγι</i> του Δ. Σολωμού στη <i>Μεσολογγιάδα</i> του Α. Αντωνιάδη: μια ποιητική ασυνέχεια	861
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄	875

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Γ' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	21
--------------------------------	----

5. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία

5.8. Από τη γενιά του 1880 στις αισθητικές αναζητήσεις του Μεσοπολέμου

Γεράσιμος Ρεντίφης: Η γενιά του 1880. Παύλος Καλλιγιάς και Ανδρέας Καρκαβίτσας	31
Λάμπρος Βαρελάς: Κόντρα στο ρεύμα: Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας και οι ρήξεις του με τη νεοελληνική κοινωνία και τις αναμονές του αναγνωστικού κοινού	47
Γκρατσιέλλα - Φωτεινή Καστελλάνου: Κρίση και θύματα στο έργο του Κωνσταντίνου Θεοτόκη <i>Οι Σκλάβοι στα δεσμά τους</i>	61
Αγγελική Λούδη: Η αναδιήγηση μιας παλιάς ιστορίας: <i>Φρατζέσκα ντα Ρίμινι</i> (1922) του Διονύσιου Κόκκινου	73
Fatima Eloeva, Arina Reznikova: Η αισθητική του εφιάλτη στα έργα Παπαδιαμάντη και Ντοστογιέβσκι (<i>Έγκλημα και τιμωρία</i> και <i>Φόνισσα</i>). Το θέμα των ονείρων	87
Νικόλαος Α.Ε. Καλοσπύρος: Η βιοτική μεταφορά στον Παπαδιαμάντη: Το παπαδιαμαντικό παράδειγμα της ρήξης ανάμεσα στη μεταφυσική ανησυχία του αστικού κόσμου και στη νηπτική ενσωμάτωση της πολιτικοοικονομικής ελλαδικής κρίσης	97
Κ. Γ. Κασίνης: Η νεοελληνική βορειομανία: η ρήξη με το ρομαντικό παρελθόν	119
Βάλια Τσάιτα - Τσιλιμένη: Η μεταφραστική δραστηριότητα της «γενιάς του 1920»: μεταγγίζοντας όψεις πολιτισμού στην ελληνική κοινωνία	139
Απόστολος Μπενάτσης: Η πολυμορφία της ποίησης του Καρυωτάκη	149
Maria Caracausi: I racconti di Napoleon Lapathiotis	161

Κατερίνα Δ. Σχοινά: Η μεταιχμιακή ποιητική του «απόρριχτου» Ναπολέοντα Λαπαθιώτη: «μικρά τραγούδια σε πεζό ρυθμό»	171
Tea Gamrekeli: Για μια άγνωστη πτυχή της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη	189
Hans Eideneier: Ο Καβάφης και οι ρίζες του φιλελληνισμού ...	197

5.9. Η «γενιά του 1930»: Ποίηση, Πεζογραφία, Ιδεολογία

Γιάννης Δημητρακάκης: Ο Γιώργος Σεφέρης και ο γαλλικός κλασικός 17ος αιώνας	207
Maila García – Amorós: Η οικογένεια Σεφεριάδη πριν και μετά το '22 μέσα από την οικογενειακή αλληλογραφία	229
Μαρία Μανδαμαδιώτου: Η φυλή και το έθνος στο δημοσιογραφικό λόγο του Στράτη Μυριβήλη (1914-1949)	241
Bart Soethaert: Το <i>Χρονικό μιας πολιτείας</i> του Παντελή Πρεβελάκη και η «μεταβολή» της 4ης Αυγούστου 1936	257
Γεωργία Λαδογιάννη: Η λογοτεχνία στο μεσοπόλεμο. Απομυθοποιήσεις και αποσιωπήσεις. Το μυθιστόρημα του Θράσου Καστανάκη	275
Κατερίνα Μουστακάτου: Συγγενείς χαρακτήρες και αντικρουόμενες ιδεολογίες στο πεζογραφικό έργο του Γιώργου Θεοτοκά	289
Helena González – Vaquerizo: Η «μοντερνιστική» <i>Οδύσσεια</i> του Νίκου Καζαντζάκη. Κλασικός και φιλοσοφικός ήρωας ..	301
Νίκος Μαθιουδάκης: Η γλωσσική ποιητική ταυτότητα του Καβάφη και του Καζαντζάκη: μια συγκριτική μελέτη	319
Δημήτρης Κόκορης: Ρίτσος και σοσιαλιστικός ρεαλισμός : μία σύνθετη σχέση	343

5.10. Αφήγηση, αναπαράσταση και ιδεολογία στην πεζογραφία: από τις αρχές του 20ού αι. ως τη σύγχρονη λογοτεχνία της κρίσης

Γιώργος Φρέρης: Η συμβολή του πολέμου της δεκαετίας 1912-22 στη νεοελληνική γραμματεία	361
---	-----

Έρη Σταυροπούλου: Η παρουσία της Μικρασιατικής Καταστροφής στη νεοελληνική πεζογραφία (συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις)	379
Θανάσης Αγάθος: <i>Γαλήνη</i> : από τον λυρισμό του Ηλία Βενέζη (1939) στον πειραματισμό του Gregory Markopoulos (1958)	397
Μαρία Αθανασοπούλου: Η 'ουλή του Οδυσσέα': Διακεκομμένητητα και ερμηνεία στην <i>Αριάγνη</i> [1962] του Τσίρκα	409
Ulrich Moennig: <i>Θυμάμαι</i> : Ο Νίκανδρος Κεπέσης απαντά στον Άρη Αλεξάνδρου	427
Evgenia Plioroulou: <i>Καλά εσύ σκοτώθηκες νωρίς</i> , κλασικά και εικονογραφημένα	441
Αυγή Λίλλη: «Ποιώντας» στο «περιθώριο»: Η ρήξη της μεταπολεμικής γενιάς με τη γενιά του '30 και την κριτική μέσα από το «ψευδορεαλιστικό» πρίσμα της <i>Φανταστικής περιπέτειας</i> του Αλέξανδρου Κοτζιά	453
Olena Polkhovska: Greek history in kaleidoscopic vision of Maro Douka's characters: narrative strategies unifying individual and historical experience	471
Δέσποινα Σκούρτη: Αντικατοπτρισμοί και μνήμες της περιόδου 1967-1974 στη ελληνική πεζογραφία	483
Εύα Γανίδου: Μυθοπλασιακές βιογραφίες του Γ.Μ. Βιζυηνού: Ρήξεις, ανατροπές και συνέχειες	497
Λίλια Μπάναχ: Κάλυψη των κενών της ιστορίας στο βιογραφικό μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη <i>Ο βίος του Ισμαήλ Φερικ πασά</i>	511
Salome Gventsadze: Χαμένες πατρίδες – ρήξη και διχασμός ανάμεσα σε δύο κόσμους στην ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία (Ρ. Γαλανάκη – Κ. Ταταρασβίλι)	519
Αλίκη Τσοτσορού: Ρήξη και συνέχεια στην αναζήτηση του ελληνικού πολιτισμού: Τα μυθιστορήματα του Βασίλη Αλεξάκη <i>Η μητρική γλώσσα και μ.Χ.</i>	533
Ευανθία Βλαχάβα, Σμαράγδα Κωστούδα: Ο λογοτεχνικός κανόνας υπό διαπραγμάτευση στα λογοτεχνικά κείμενα για τους πολιτικούς πρόσφυγες στην Ανατολική Ευρώπη	549

Τάμαρα Κόστιτς – Παχνόγλου: Η Αθήνα και τα σπίτια της από την μεταπολεμική ως την καταναλωτική κρίση στο έργο του Αντρέα Φραγκιά	567
Γιώργος Κωστακιώτης: Από τη δυστοπία στη ρήξη. Ο αποκλεισμός και η απομόνωση του ατόμου στο έργο του Γιάννη Μακριδάκη	583
Μαρίτα Παπαρούση: Αφηγηματοποιώντας το μέλλον: δυστοπικές προοπτικές και ιδεολογικές αναζητήσεις στην πεζογραφία της Ι. Μπουραζοπούλου	593
Παναγιώτης Ξουπλίδης: Τα λογοτεχνικά μυστήρια της θάλασσας του Νότου: Από τη Βαρκελώνη της μεταπολίτευσης στην Αθήνα της κρίσης	611

5.11. Από τους πρώτους μεταπολεμικούς ποιητές και την ποιητική γενιά του '70 στη σημερινή ποίηση της κρίσης

Χριστίνα Δράκου: Θεματικές Τομές στο Έργο του Έκτορα Κακναβάτου <i>Χαοτικά Ι</i>	629
Θεοδούλη Αλεξιάδου: Σκηνοθεσίες θανάτου και ποιητικό σκηνικό. Καρυωτάκης-Σαχτούρης-Βαρβέρης	645
Δώρα Μέντη: Δεκέμβρης του '44: Από τα επικαιρικά ποιήματα του 1945 ως τη νηφάλια αποτίμηση του 2000	663
Νίκη Eideneier – Αναστασιάδη: Από τη «Γενιά της Αμφισβήτησης» στη λογοτεχνία της Κρίσης	677

5.12. Εκδοτική αγορά, αναγνωστικό κοινό και η ανάγνωση ως πολιτισμική πρακτική – Εκφάνσεις της διεύρυνσης του σύγχρονου λογοτεχνικού πεδίου

Γιώργος Βλαχοπάνος: Ρισκάροντας επιχειρηματικά εν καιρώ κρίσης: ο εκδοτικός οίκος Ελευθερουδάκη και το περιοδικό <i>Νεοελληνικά Γράμματα</i>	689
Σοφία Ιακωβίδου: Διαβάζοντας (για) την ανάγνωση: όψεις της θεματοποίησης της ανάγνωσης στη σύγχρονη μυθοπλασία	705

Αναστασία Χολιβάτου: Αληθινές Ιστορίες: η γοητεία της λογοτεχνικής μη-μυθοπλασίας στο πλαίσιο της ελληνικής 'νέας δημοσιογραφίας'	719
Ζωή Βερβεροπούλου: Ο δημιουργός σε α' πρόσωπο: έντυπες συνεντεύξεις σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων	735
<i>5.13. Παιδική και εφηβική λογοτεχνία</i>	
Φωτεινή Βασιλοπούλου, Παναγιώτα Ψυχογυιοπούλου: «Παραμύθια... για μικρούς και μεγάλους» μια τέχνη και τεχνική που διαρκεί στο χρόνο	755
Μένη Κανατσούλη: Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία για εφήβους: οδεύοντας σε μια αβέβαιη ενηλικίωση(;)	769
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α', Β', Δ', Ε'	787

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Δ' ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος (Κ. Α. Δημάδης)	19
--------------------------------	----

6. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο

6.1. Προσεγγίσεις στη δραματουργία του 19ου και του 20ού αιώνα

Αρετή Βασιλείου: Ερωτική επιθυμία και εθνικισμός; το θεματικό μοτίβο της αδελφικής αιμομειξίας στην ελληνική ρομαντική δραματουργία του 19ου αιώνα	29
Κωνσταντίνα Ριτσάτου: «Η ρίζα και η χλόη»: Ρήξεις και συνέχειες στη δραματουργία του Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου	47
Μανόλης Σειραγάκης: Η συνέχεια της ρήξης. Η <i>Τρισεύγενη</i> του Κωστή Παλαμά στη «Νέα Σκηνή» του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου	73
Γεωργία Κονδύλη: Η επιρροή της Αθήνας στην καλλιτεχνική ζωή της Σμύρνης (1897-1922)	91
Κατερίνα Καρρά: Η κωμωδιογραφία της περιόδου 1936-1944 ως πεδίο μελέτης πολιτιστικών μεταβολών	105
Αρετή Μαθιουδάκη: Θέατρο σκιών και πολιτική μεταβολή στην Αθήνα του Μεσοπολέμου	115
Χριστίνα Παλαιολόγου: Παραμυθιακά και μεταφυσικά στοιχεία στο θεατρικό έργο του Σωτήρη Σκίπη	127
Βάνια Παπανικολάου: Καιροσκόπος ή κοινωνιστής; Η πρόσληψη του George Bernard Shaw από την ελληνική αριστερή διάνοηση	141
Virginia López Recio: Το ισπανικό θέατρο στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών	157
Γρηγόρης Ιωαννίδης: Το ελληνικό θέατρο «της ρήξης»: Οι πρώτες προσπάθειες του νεανικού θεάτρου και του πειραματικού δραματικού λόγου κατά τη διάρκεια της Δικτατορίας και της πρώτης Μεταπολίτευσης (1967-1981)	167

6.2. Δραματουργικές μεταμορφώσεις του αρχαίου μύθου

Μιχάλης Γεωργίου: Μεταμορφώσεις των <i>Βακχών</i> στην Ελλάδα (1950-2005). Μια πρώτη προσέγγιση	189
Ana Chikovani: Η μορφή της Μήδειας στη σύγχρονη ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία. Τυπολογικοί παραλληλισμοί	207
Αθανάσιος Γ. Μπλέσιος: Ο Προμηθέας και ο Ηρακλής στη νεο-ελληνική δραματουργία του 20ού αιώνα	227
Sophie Shamanidi: Μεταμορφώσεις της Κλυταιμνήστρας (Γ. Σεφέρης – Γ. Ρίτσος – Ι.Καμπανέλλης)	245

6.3. Το σύγχρονο θέατρο και η θεατρολογική έρευνα σήμερα

Γιώργος Π. Πεφάνης: Συνέχειες, τομές και διακειμενικά πεδία στη σκηνική αφήγηση της φρίκης. Η περίπτωση της παράστασης <i>Μέδουσα</i> του Θωμά Μοσχόπουλου (2011)	259
Καλλιόπη Εξάρχου: Δημήτρης Δημητριάδης: Η «Υπερλογοτεχνία» συναντά το «Δράμα του Σύμπαντος»	277
Σοφία Φελοπούλου: Συνέχεια και ασυνέχεια στο έργο του Γιώργου Διαλεγμένου	287
Κυριακή Πετράκου: Ελληνοκεντρισμός και παγκοσμιοποίηση στο ελληνικό θέατρο των τελευταίων δεκαετιών	303
Λητώ Ιωακειμίδου: Η ποίηση στη σκηνή: Συνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη των Ρομαντικών και των επιγόνων τους. Έλληνες Ρομαντικοί και Λωτρεαμόν από την ομάδα Bijoux de Kant	327
Άννα Μαυρολέων: Το ψηφιακό αρχείο του Ελληνικού Κέντρου Μελέτης και Έρευνας του Ελληνικού θεάτρου – Θεατρικού Μουσείου. Οι ανεκμετάλλευτοι αρχαιακοί θησαυροί και η περιπέτεια της θεατρολογικής έρευνας στην Ελλάδα της κρίσης	345
Μαρία Δημάκη – Ζώρα: Συνέχειες και ρήξεις στην εξέλιξη του θεάτρου για ανήλικους θεατές στην Ελλάδα	361
Ιωάννα Μενδρινού: Ασυνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη και προβολή όψεων της παιδικής ηλικίας στη δραματουργία για ανήλικους θεατές της μεταπολίτευσης	375

7. Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη γλώσσα

7.1. Ζητήματα θεωρίας και ιστορίας της γλώσσας

- Henri Tonnet:** Η διαμόρφωση των ονοματικών και ρηματικών συνταγμάτων στα ελληνικά από τον 5ο μ.Χ. ως το 12ο αιώνα 407
- Anna Lazarova:** Συνέχειες ή ασυνέχειες στην κωμική γλώσσα; Ο ρόλος των πραγματολογικών μορίων στις (νεοελληνικές) μεταφράσεις της αρχαίας ελληνικής κωμωδίας 415
- Karolina Gortych – Michalak:** Ασυνέχειες ή συνέχειες της νομικής γλώσσας 1974-2014 427
- Milena Jovanović, Πολύδωρος Γκοράνης:** Ο Γιάννης Ψυχάρης και η Γλωσσολογική Εταιρεία των Παρισίων 461
- Βούλα Ποσάντζη:** Η μαχόμενη δημοτικίστρια Σίτσα Καραϊσκάκη και η σχέση της με τον Εθνικοσοσιαλισμό. Συνέχεια ή ρήξη; Η αλληλογραφία με τον Στρατή Δούκα 475
- Akis Gavriilidis:** The eternal return of the living-dead (languages): Spectres of (dis)continuity 489

7.2. Συγκριτικές και διαλεκτολογικές προσεγγίσεις

- Predrag Mutavdžić, Αναστάσιος Καμπούρης:** Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα στο σταυροδρόμι ανάμεσα στις «μικρές» και «μεγάλες» γλώσσες (συμβολή στη θεωρία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας) 509
- Svetlana Berikashvili:** Η διαπολιτισμική μεταφραστική προσέγγιση των ιδιωτικών εκφράσεων (με βάση ιδιωτικές εκφράσεις από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*) 527
- Irina Tresorukova:** Κατάταξη των νεοελληνικών φρασεολογισμών: προσέγγιση στο θέμα (με βάση τη ρωσική θεωρία της γλωσσολογίας) 541

7.3. Γλωσσικά στοιχεία ως πολιτισμικοί δείκτες

Μαρία Βραχιονίδου: Η έννοια του «ξένου» μέσα από γλωσσικές παρατηρήσεις. Συνέχειες και ασυνέχειες	555
Μαρία Δημάση: Λέξεις από την τουρκική γλώσσα στα διηγήματα του Γεωργίου Βιζυηνού: η σημειωτική συμβολή τους στην αφηγηματική πλοκή και στην ενίσχυση της αναγνωστικής πρόσληψης διαχρονικά	573
Jingjing Hu: Οι διαπολιτισμικές διαφορές στο μάθημα μετάφρασης ελληνικών - κινέζικων μέσω των έργων του Καζαντζάκη	589

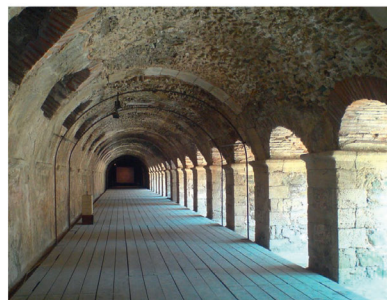
8. Ψηφιακή πραγματικότητα: συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις της βιωμένης εμπειρίας

8.1. Ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές και νέα κειμενική πραγματικότητα

Σωκράτης Μπαλτζής, Θεόδωρος Βυζάς, Ευγενία Ευμοιρίδου: Η σημασιολογική συμπεριφορά του ρήματος ως καθοριστικός παράγοντας στην κατασκευή των σημασιολογικών κανόνων της νεοελληνικής για την αυτόματη επεξεργασία της	611
Μαρία Ακριτίδου: Οι νεοελληνικές σπουδές μπροστά στην ψηφιακή πραγματικότητα. Η ανάπτυξη ψηφιακού σώματος νεοελληνικής ποίησης από το ΚΕΓ με το διεθνές πρότυπο Text Encoding Initiative	651
Dimitrios Kydros, Anastasios Anastasiadis: Social Network Analysis in Literature. The case of <i>The Great Eastern</i> by A. Embirikos	681
Μαρία Μοίρα, Δημήτριος Μακρής: Ψηφιακοί πλόες στη λογοτεχνική πόλη. Συνέχειες και ασυνέχειες της αστικής χωρικής εμπειρίας	703
Ευγενία Τσιουπλή: Διαδικτυακά περιοδικά: η ψηφιακή συνέχεια μιας διαχρονικής συνήθειας	723
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ Α΄, Β΄, Γ΄, Ε΄	741

Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών
Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014

5th European Congress of Modern Greek Studies
of the European Society of Modern Greek Studies
Thessaloniki, 2-5 October 2014

Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών
Αθήνα 2015